KIRKEGÅRDEN VED GORMSGADE

ESBJERG KOMMUNE, UDVIKLINGSPLAN 2015

MOOS+LOOFT LANDSKABSARKITEKTER

MOOS + LOOFT

INDHOLD

INDLEDNING 4
BAGGRUND 6
PLANENS MÅL 7

ANALYSER
HISTORISKE FORHOLD OG KARAKTERTRÆK 8
NUVÆRENDE FORHOLD 10
AFDELINGER 14
RUM OG STRUKTUR 24
BEHOV FOR GRAVSTEDER 26
KONKLUSIONER 28
MÅL 29

PROJEKTFORSLAG
KONCEPT 32
UDVIKLINGSPLANEN 34
ZONE 1- HJERTET 36
ZONE 2- DEN FORMELLE BEGRAVELSESHAVE 38
ZONE 3- DEN FRODIGE PARKKIRKEGÅRD 40
ZONE 4- DET REKREATIVE LANDSKAB 44
SÆRLIGE ELEMENTER OG FUNKTIONER 46
REALISERING OG TIDSHORISONT 51



INDLEDNING

Kirkegårde danner ramme om vigtige begivenheder i vores liv og fortæller historie, både om den enkelte person, om byen og om egnen.

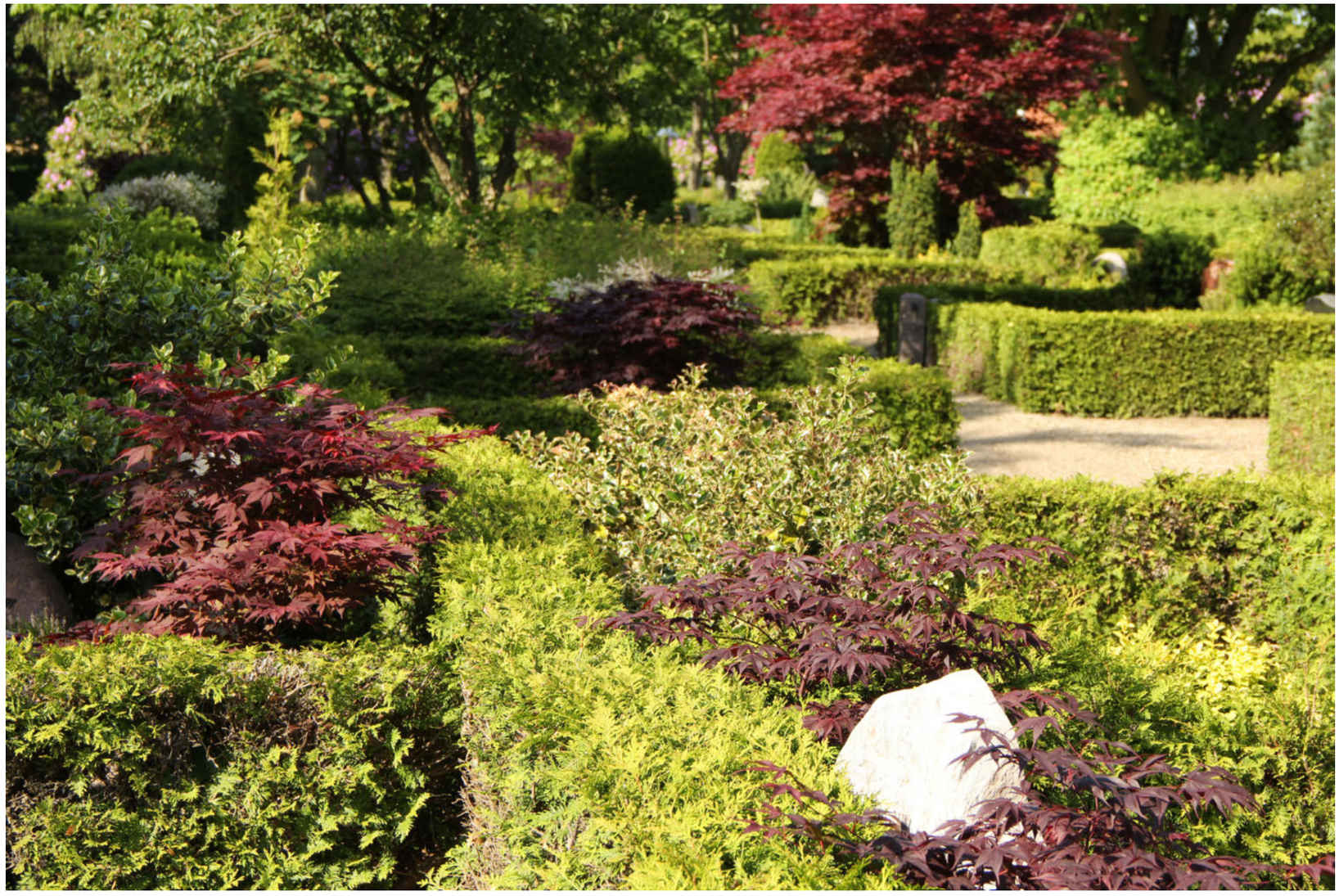
Historien om kirkegården ved Gormsgade tager sin begyndelse i 1890'erne, da pladsen var blevet for trang på den gamle kirkegård og væksten af Esbjerg tog fart. Kirkegården får sin placering et godt stykke uden for byen og bliver taget i brug med det samme. Efterfølgende er den blevet udvidet til sit nuværende område, afgrænset af Grådybet, Stormgade, Gormsgade og Sjællandsgade. Kirkegårdene i Esbjerg by administreres af Esbjerg Kommune, medens de øvrige kirkegårde i kommunen administreres af menighedsrådene i de respektive sogne.

Esbjerg Kommune råder i dag over 5 kirkegårde, idet Den gamle kirkegård dog er nedlagt som begravelsesplads for år tilbage og i dag fungerer som friareal i byen.

Kirkegården ved Gormsgades primære funktion er at tjene som begravelsesplads for de beboere i Esbjerg Kommune der vælger kirkegården til begravelse. Det er helt overvejende borgere der bor i nærheden og i de nærliggende bysogne.

I bysognene i Esbjerg vælger man typisk begravelse på en af de kommunale kirkegårde, i landsognene typisk den lokale kirkegård. Der er frit valg for kommunens borgere hvilken kirkegård der vælges, idet der dog kan være begrænsninger på de mindre landsbykirkegårde afhængigt af kapaciteten.

Udviklingsplanen for Kirkegården ved Gormsgade er en nytænkning af kirkegårdens disponering og indretning i et langsigtet perspektiv, fordi ændrede gravskikke har gjort det nødvendigt.



Kirkegården 2014

BAGGRUND

I de seneste 10 – 20 år har ændrede gravskikke sat markante spor på kirkegårde over hele landet. Ændringerne skyldes især forskydninger fra kistebegravelse til kremering og efterfølgende urnenedsættelse og har medført, at behovet for plads er mindsket betydeligt. På de fleste kirkegårde kan det derfor opleves, at der er mange ledige gravsteder og at der er nogen usikkerhed både hos personale og brugere om, hvordan man gør med de ledige arealer.

Samtidig er der mange brugere der drømmer om, eller har behov for andre typer gravpladser, end de meget traditionelle eller anonyme. Virkningen af begge dele er blevet meget markant på kirkegården.

Kirkegårdens primære funktion er naturligvis at være begravelsesplads for borgerne i Esbjerg Kommune, men også at være rum under åben himmel til sorgbearbejdning og stille refleksion. Som noget nyt er der formuleret et ønske om at undersøge, hvordan kirkegården også kan være et sted for oplevelse og daglig rekreation.
Fra begyndelsen har kirkegården været indrettet med traditionelle, hækindrammede kistegravsteder, kapel, plantebælter, gange med perlesten og relevant udstyr såsom bænke og affaldsbeholdere.

Fra omkring 1970'erne bliver kremering mere og mere udbredt, og det medfører anlæg af urnegravsteder, som oftest som små kopier af kistegravstederne. Også urnegravsteder i fællesplæne med en plade med inskription vinder frem, ligesom anlæg til anonyme nedsættelser med ukendt placering.

Selvom en del kistegravsteder er overgået til urnegravsteder, præges kirkegården fortsat af en struktur som er tilpasset kistebegravelser.

I Esbjerg bliver ca. 80 % af alle afdøde kremeret og behovet for plads til urnenedsættelser er vokset markant, medens behovet for kistegravpladser tilsvarende er reduceret. Da urnegrave fylder betydeligt mindre og da fredningstiden er meget kortere, er arealbehovet for nedsættelser reduceret og vil fortsat falde, hvorved der bliver tilsvarende mere ledig plads, som overgår til fællesareal.

Dette mønster er velkendt på stort set samtlige danske kirkegårde og er en af de væsentligste bevæggrunde for at nytænke kirkegårdens indretning og udseende med nærværende udviklingsplan.

Man skal være opmærksom på, at selv hvor der er store ledige områder, er der også fortsat aktive gravsteder, som familien måske ønsker at bruge i mange år fremover.

Der er i ovenstående lys, at Esbjerg Kommune har ønsket at få udarbejdet en udviklingsplan, der kan fungere som rettesnor for kirkegårdens langsigtede udvikling.

Tidshorisonten er 40-60 år, svarende til et par fredningsperioder for kistegravsteder, velvidende at vi intet kan forudsige om behov og ønsker til den tid.

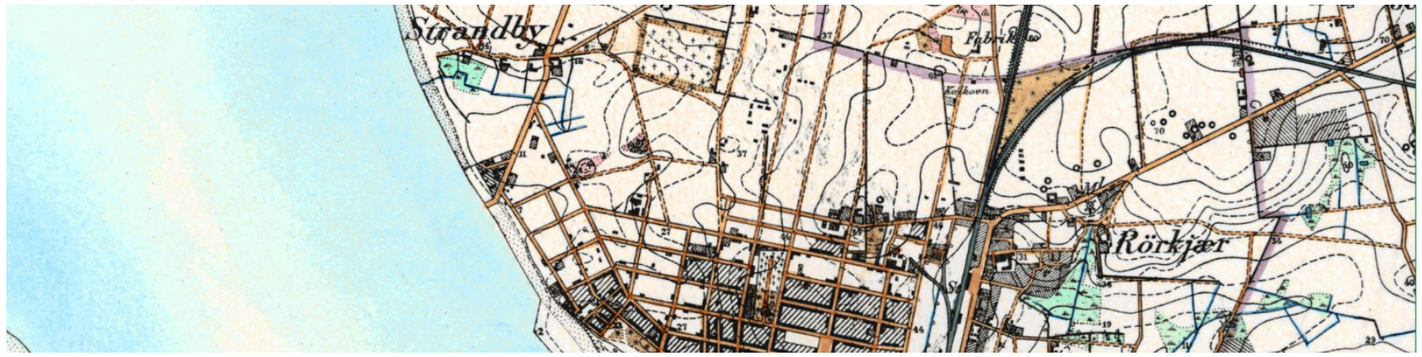


PLANENS MÅL

De overordnede mål med udviklingsplanen er:

- at tilvejebringe en plan der kan bevare og fastlægge kirkegårdens status, som lokal kirkegård i Esbjerg med tilbud om varierede udbud af gravstedstyper
- at nytænke kirkegårdens anvendelse og indretning, så behov og efterspørgsel kan tilgodeses, både i forhold til begravelsesaktiviteter og i forhold til rekreation
- at planen kan vedtages og blive retningsgivende for arkitektur, ændringer, drift, udbud og økonomi i en længere årrække
- at drift af kirkegården kan tilrettelægges i et langsigtet perspektiv, både for kirkegårdens elementer og økonomi

HISTORISKE FORHOLD OG KARAKTERTRÆK



Kirkegården ved Gormsgade blev anlagt og indviet i 1897, fordi embedslægen ikke ville tillade udvidelse af byens daværende kirkegård ved Vor Frelser Kirke. Årsagen var, at bebyggelsen var kommet for tæt på.

Som det var kutyme i byerne, blev kirkegården ved Gormsgade anlagt som en assistenskirkegård, et godt stykke udenfor bygrænsen. Assistenskirkegårde var store, rationelle kirkegårde uden kirke, men med et kapel til afholdelse af højtideligheder.

Kirkegården var tænkt og tegnet som en stramt indrettet kirkegård med en retvinklet geometri – ligesom Esbjergs retvinklede gadenet, som er enestående i dansk byplanlægning. Da kirkegården lå udenfor bygrænsen, er byens gadenet vokset frem omkring det grønne område, så kirkegården i dag ligger mellem fire gader i byens gridstruktur. Den væsentligste ændring på kirkegården, har været en udvidelse mod nord og øst i 1926, nogenlunde samtidig med at Grådybet og Torvegade fik deres nuværende forløb.

Kirkegårdens afgrænsning med markante beplantninger anses for at være et oprindeligt element. Beplantningerne har stor visuel værdi, som markant grøn ramme omkring kirkegården, og som medvirker til at understrege byplanen. Desuden giver rammeplantningerne læ inde på kirkegården.

Hovedindgangen har altid været fra Gormsgade i syd, hvor Spangsbjerggade var vejen til kirkegården – eller vejen mod byen. Fra Spangsbjerggade opleves en fornem aksial sammenhæng mellem by og kirkegård, hvor kirkegården og kapel fremstår som et grønt fokuspunkt for enden af vejen.

Kirkegården rummer omkring 300 bevarede gravminder, placeret i grupper forskellige steder på kirkegården. Særligt langs randen og i det nordvestlige hjørne, er der samlet mange gravminder, hvor de enten er opstillet på række eller grupperet omkring små klippede pur af bøg. De bevarede gravminder fortæller en stor del af byens historie, og er derfor vedkommende som kulturminder.

Af luftfoto fra 1954 fremgår at kirkegårdens strukturgivende plantninger ikke fylder meget, men at rammeplantningen mod syd og vest dog udgør et stort volumen. Kirkegårdens hovedakse er markant og ender mod Grådybet i en lille plads med en installation som afslutning og fokuspunkt.

Kirkegården er tilsyneladende helt udnyttet med kistegravsteder, og mod nordvest er det sidste ledige område lige taget i brug.

I 1990 er billedet det samme, men beplantningerne fylder mere. Kirkegården har tilsyneladende stadig en høj udnyttelsesgrad, men der ses græsfelter, hvilket formentlig dels er urnegrave i græs, dels begyndende ledighed blandt kistegravstederne.

I 2014 er bevoksningerne store og fyldige men gravstedsstrukturen er i opløsning. For at tilpasse omkostningerne eksperimenteres med forskellige belægninger, herunder græs på stier.

Konsekvensen af de ændrede gravskikke fremgår tydeligt – og et besøg på kirkegården bekræfter oplevelsen.



Flyfoto 1954



Flyfoto 1964



Flyfoto 1980



Flyfoto 1990



Flyfoto 2004



Flyfoto 2014

NUVÆRENDE FORHOLD

Kirkegården er defineret af byens karakteristiske retvinklede gadenet, som sammen med rammeplantninger danner kirkegårdens udtryk og udgør et grønt pejlemærke i byen.

To af de omgivende veje, Stormgade og Grådybet, er meget befærdede, og byens lyde høres tydeligt. Kun få steder inde fra kirkegården kan man se trafikken på grund af de markante plantninger, der visuelt skærmer ud mod veje og gader og gør, at kirkegården nærmest lukker sig om sig selv.

Mod Stormgade er beplantningen dog blevet ret diffus, blandt andet på grund af stormfald. Fra vejen ses dette dog ikke særlig tydeligt, da en bøgehæk tydeligt definerer kirkegården.

Centralt, og meget markant, ligger kapellet på en lille plads. Den nord-sydgående akse er flankeret af klippede lindetræer, der tilfører en letopfattelig struktur, som en rygrad i anlægget, og som sammen med Spangsbjerggade er en markant akse i Esbjerg by.

Af kortet fremgår, at der i alt er 5 nord-sydgående beplantningsstrukturer og 3 øst-vestgående, hvor den mellemste udgøres af de store træer fra oprindelig afgrænsning, men som i dag udgør den forreste række i lundområdet mod nord.

De senest tilkomne områder (mod nord og øst) fremstår i dag med betydelige bestande af træer, der danner tag og giver meget skygge. I disse områder ligger de aktive gravsteder, ofte sporadisk, på et græstæppe.
De øvrige, centrale dele af kirkegården, er lysåbne og præget af de mange gravsteder.

STRUKTUR OG INDRETNING

Kirkegårdens samlede areal er på 69.954 m^2, ca. 7 ha.
Strukturen er et traditionelt, retvinklet mønster, næsten som en gentagelse af byens gadenet, og markeret som et mønster i gulv med de lange snorlige gange mellem afdelinger og gravfelter, hvor særligt de belagte gange er fremtrædende og optisk ledende, mens græsgangene er mere diskrete. Hvor gravstedsstrukturen er gået i opløsning fremtræder græsplæner mere som et samlende væg til væg tæppe, der giver ro og medvirker til, at kirkegården fremstår frodig og grøn.

Afdelingerne med grusgange har et mere goldt udtryk og kommer let til at fremstå upassede, når eller hvis græstotter og ukrudt spirer frem.

KIRKEGÅRDENS RAMMER

De store træer i kirkegården rand matcher kirkegårdsplanens skala, hvilket er centralt og vigtigt, fordi de er med til at skabe et hierarki i strukturen

Ud over randen er kirkegården karakteriseret ved en rigdom af store træer, der nogle steder danner tætte, skyggefulde løvtage, hvor der er bøge og lindetræer, mens egetræerne andre steder danner lette løvsale, der lader lyset slippe igennem kronerne, så græs og urter kan danne grønne tæpper nedenunder.

Andre steder står træerne mere spredt og medvirker til at danne en labyrintisk struktur, hvor rummene væver sig umærkeligt ind i hinanden og man inviteres til at gå på opdagelse. Det er særligt, at den oprindelige, stramt strukturerede plan, stadig fremstår let opfattelig, dannet af stier og gravstedshække, men også med store områder, der fremstår labyrintiske med gange mellem ældre gravsteder. Det er bemærkelsesværdigt at begge dele fremstår så tydeligt – i skøn forening, nærmest som komplementære, der højner stedets oplevelsesværdi.

Mod alle veje afgrænser bøgehække, der sammen med store træer definerer stedet. Indefra ses vejene ikke og der er et ekstra bevoksningslag af buske og pur af varierende bredde med forskelligartet udformning, nogle steder med en skarpt skåret linje, parallelt med vejenes linecære forløb udenfor kirkegården, andre steder mere bugtet eller mæandreret, fremkaldt af nicher med bevarede gravsteder mv.

Adgang til kirkegården sker ad fem indgange, fire mindre, alene for fodgængere, og en større fra Gormsgade, i aksen ud for Spangsbjerggade. Her er bilkørsel også mulig.
Stistrukturens overordnede net består af stier med fast belægning af chaussesten, nogle steder med mønstre af brosten og med brug af gamle gravsten. Disse stier er meget anvendelige, også driftsmæssigt, men flere steder, bl.a. ved kapellet trænger de til udbedringer.
Gangene mellem gravstederne er mest med traditionelle ærtesten, nogen steder dog erstattet med græs eller stenmel.

Kirkegården er inddelt i et antal afdelinger, benævnt A – U. Selvom der er ca. 30 afdelinger med eget litra, opfattes kun 18 – 20 selvstændige afdelinger, idet flere litra fremstår som en afdeling, eksempelvist afdeling E og F og de mange nyere afdelinger, U1 – U12. Inddelingen er overvejende af administrativ karakter, men følger i nogen grad beplantninger mm.

Mod nord, med adgang direkte fra Grådybet, finder man kirkegårdens serviceområde med driftsbygninger, personalefaciliteter og depot for materiel mm. Faciliteterne er ikke tidssvarende og er arealmæssigt i underkanten for en rationel drift og plads til grønt affald ligger derfor inde på kirkegården. Planen anviser et udvidet areal til funktionerne, men tager herudover ikke stilling til en fremtidig indretning eller renovering.

N

0m 10m 20m 30m 40m 50m

GRÅDYBET

indgang

indgang

serviceområde

fredede grave

P

T

R

U5

U5

U4

U6

M

O

lindeallé

D

gruş

K

U3

S

U7

L

N

C

kapel

SJÆLLANDSGADE

indgang

chaussésten

STORMGADE

H

B

U8

F

I

U2

Ø

E

G

A

U9

U10

U1

U12

U11

indgang

Nuværende forhold 1:1000

GORMSGADE

hovedindgang

SÆRLIGE STRUKTURER PÅ KIRKEGÅRDEN

Langs kanterne er der brede bundplantninger, afgrænset ind mod kirkegården med lave hække. Plantningerne tilfører et vist frodigt præg, men fremstår uden en klar arkitektonisk idé, hvorfor det er vanskeligt at prioritere driftsindsatsen. Når målet uklart bliver driftsindsatsen sjældent højt prioriteret.

Hække er et gennemgående og stærkt strukturgivende element på kirkegården. Udover de afgrænsende bøgehække mod gader er der naurhække inde på kirkegården, bøgehække ved kapellet og naturligvis mange gravstedshække og pur. Hvor hækstrukturen er intakt, bidrager den til at kirkegården fremstår let opfatteligt, men især ved hovedstierne betyder manglende hække at strukturen er uklar, hvor hækkene ellers kunne afgrænse afdelinger og være optisk ledende.

I flere afdelinger er der klippede kuber af bøg, der danner baggrund for bevarede gravminder og som fungerer som strukturgivende elementer.

De mange rododendron i grupper, rækker eller enkeltvist er et meget karakteristisk og markant element, ligesom det er på byens andre kirkegårde. Planterne trives, er rumdannende og tilfører stor frodighed og oplevelse året rundt.

Kirkegården præges af mange små, spredte træer, mange søjleformede planter og en del rødbladede planter, tydeligvist reminiscenser fra tidligere gravsteder, hvorfra planterne er blevet bevarede og nu giver punktvise oplevelser af planters mangfoldighed.

GRAVFORHOLD

På kirkegården tilbydes følgende gravstedstyper

- individuelle, hækindrammede kistegravsteder i størrelse fra 1 person til familiegravsteder
- individuelle, kistegravsteder, delvist med græs i størrelse 1-2 personer
- individuelle, hækomkransede urnegravsteder med plads til op til 2 urner
- individuelle, urnegravsteder, delvist med græs i størrelse 1-2 personer i tidligere kistegrave
- fælles urneanlæg med plader i græs
- fælles anlæg til anonyme nedsættelser i græs

Fredningstid for kister er 20 år, for børnegrave dog 10 år. Et 'voksen' kistegravsted måler 250 x 125 cm, men i praksis er mange gravsteder mindre.

Fredningstid for urner er 10 år. Et urnegravsted måler 125 x 125 cm, men i praksis er en del lidt mindre. Urnegravsteder på nedlagte kistegravsteder måler som gravstedet, dermed i praksis op til 125 cm i bredden.

For urner i anonym fællesgrav er der plads til 4 urner pr. m^2 (50 x 50 cm).

Kirkegården bærer præg af, at plads til nedsættelse af urner, er fundet, hvor der var ledig plads. Nogle steder er der derfor blandet tilfældigt og uden klar idé eller mulighed for at styre mod et helstøbt arkitektonisk udtryk.

Som det fremgår under fremtidige behov er der allerede i dag stort behov for yderligere plads til at nedsætte urner i gravsteder.

Begravelser i de nye områder mod nord og øst er opgivet i dag, da jorden er særdeles leret og våd, eller sandet, og dermed ikke særlig egnet til formålet.
De ældste dele er udmærkede til kistebegravelser.



Den traditionelle struktur med gravhække, er velbevaret flere steder, her i afdeling G.



I store dele af afdelingerne er de traditionelle gravhække fjernet, og erstattet med et mindre felt som skal passes og en bred græsgang. Afdeling B.



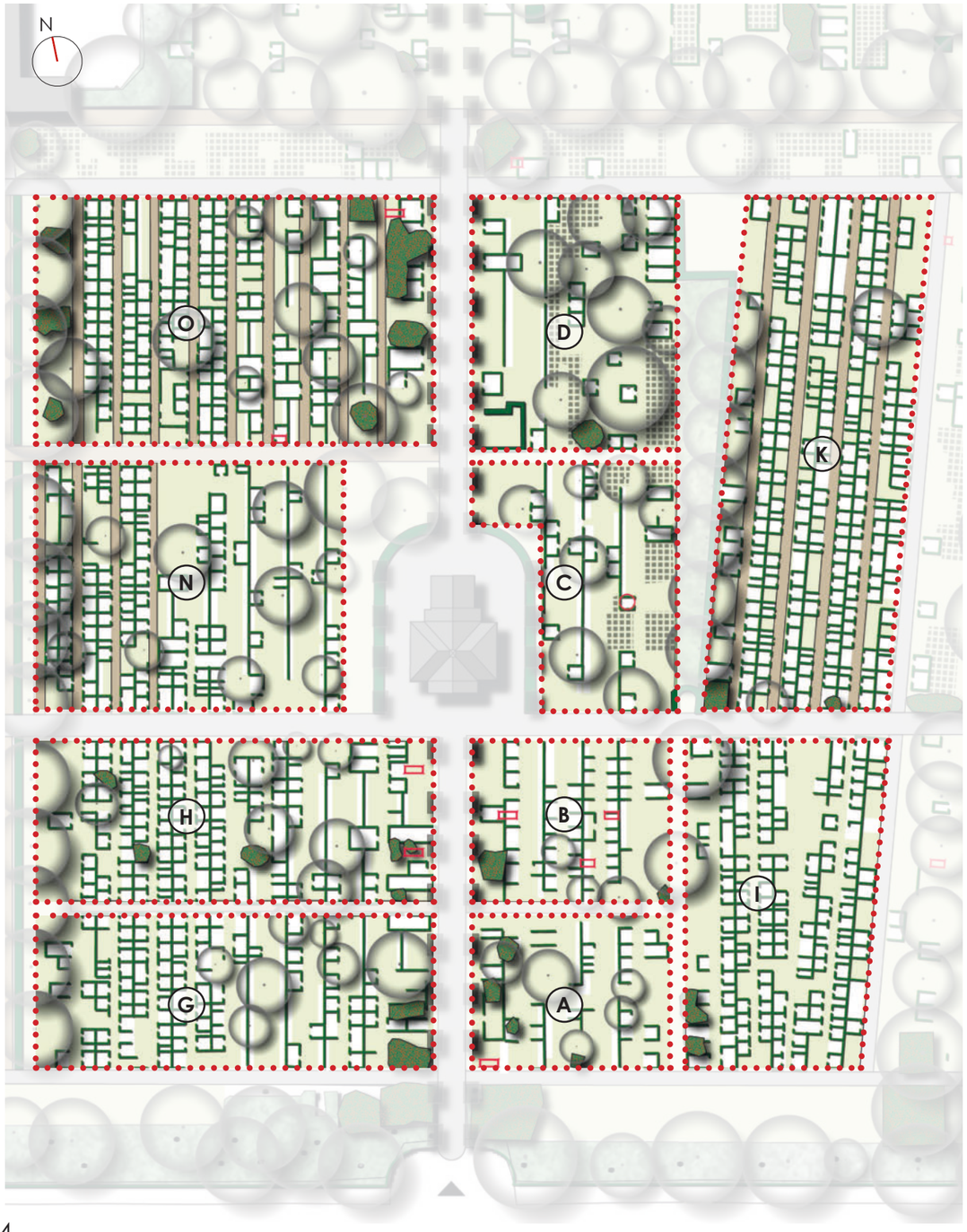
Plæne til anonyme nedsættelser af urner. Afdeling U9.



Urnegravsteder som plade i græs. Afdeling C.

DE CENTRALE AFDELINGER OMKRING KAPELLET

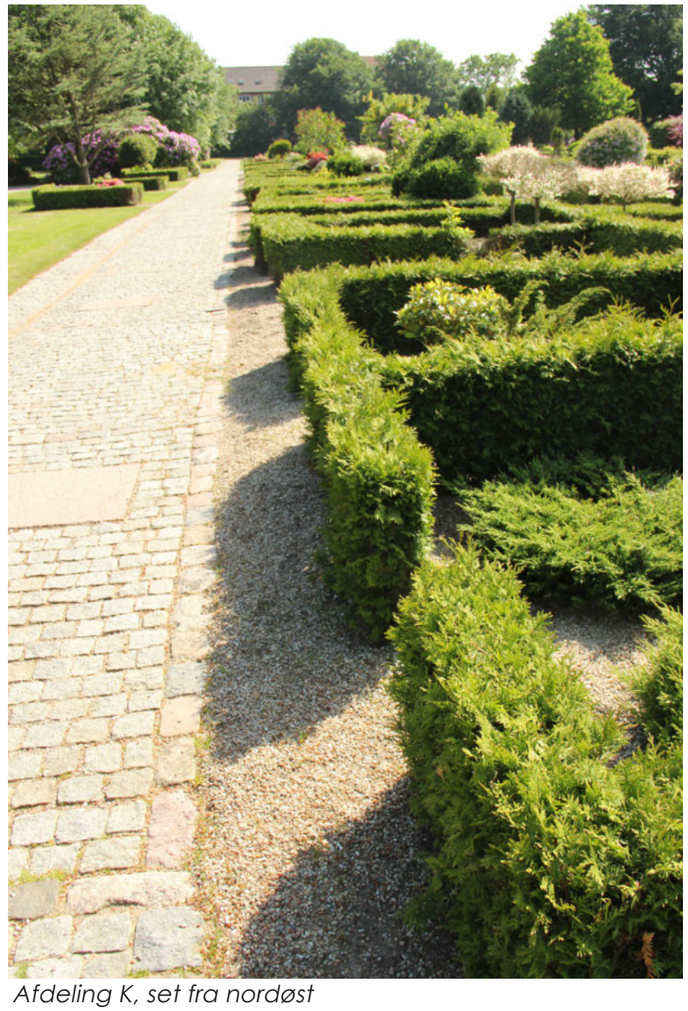
AFDELING A, B, G, H, O, N, D, C, K OG I



Nuværende forhold 1:1000

Afdelingerne er kirkegårdens centrale område omkring kapellet, præget af lysåbne gravgårde til kister, alle i nord-syd gående retning. I næsten alle afdelinger gælder, at en del kistegravsteder er omdannet til urnegravsteder og i afdeling C og D er omdannelsen markant.

Afdelingerne fremtræder på trods af forskelle i gravtyper og beplantning meget ens og traditionelt med sit regelrette system af gange. Flere steder er belægningerne ændret, så der findes ærtesten, græs og stenmel på forskellige gange.



Afdeling K, set fra nordøst



Afdeling A, set fra syd



Afdeling G, set fra syd



Afdeling O, set fra nordvest. Kapellet kan skimtes gennem det grønne til venstre i billedet.



Afdeling B, set fra nord. De traditionelle gravsteder er i stor udstrækning erstattet med urnegravsteder.



Afdeling H, set fra nord



Afdeling N, set fra syd



Afdeling D og C i baggrunden, set fra nord



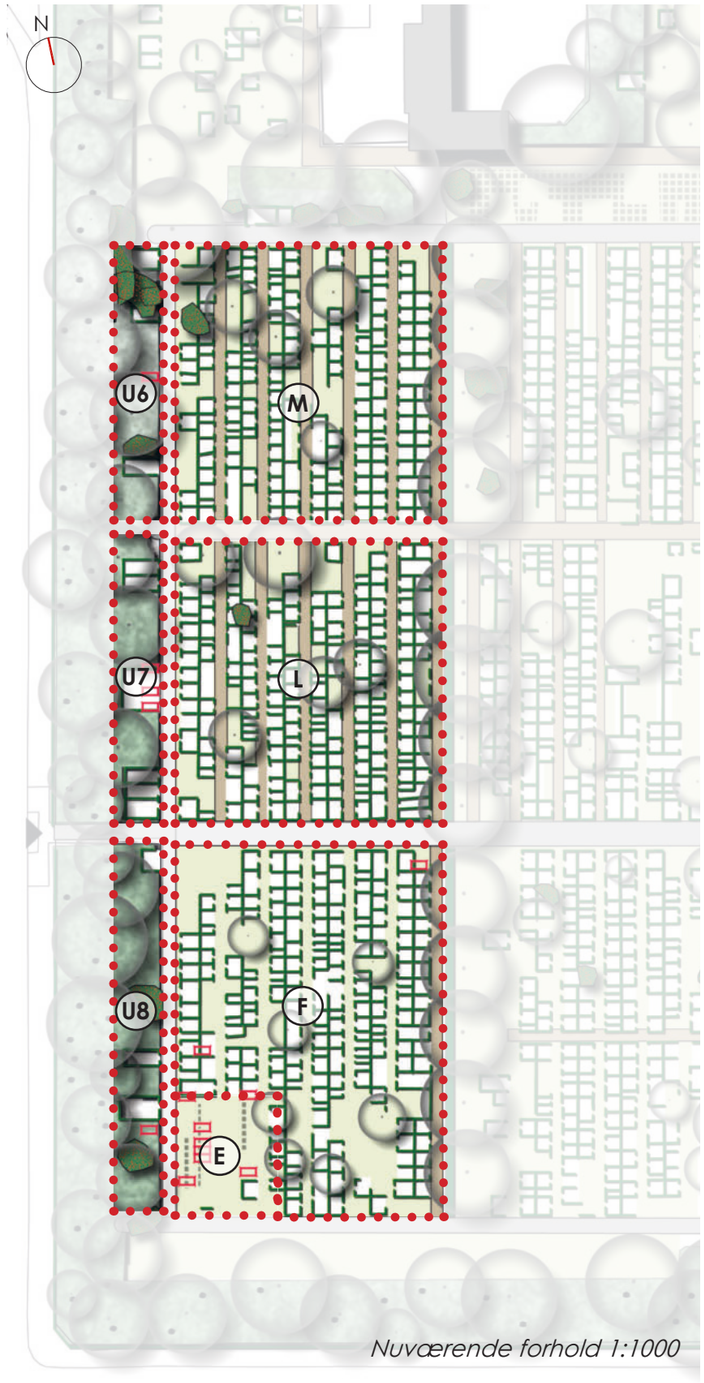
Afdeling C, set fra syd



Afdeling I, set fa nord

AFDELINGERNE MOD VEST, TRADITIONEL STRUKTUR OG STORE GRAVE

AFDELING F, L, M, E, U6, U7 OG U8



Nuværende forhold 1:1000

Afdelingerne ligger i læ af plantebæltet i randen mod vest og afgrænses mod resten af kirkegården af en naurhæk og en række rønnetræer, der tilsammen definerer rummene, selvom der er kig igennem .

Især i afdeling M er der etableret små skulpturelle kuber af bunddækkende planter, i størrelse som dobbeltgravsteder, flere med et træ i. Beplantningerne skaber ro og rytme og tilfører en frodighed, der medvirker til, at afdelingerne ikke virker tomme.

Mod syd, i afdeling E, er et lille område forbeholdt en søsterorden.

I U6, U7 og U8 findes en del større gravsteder og en del bevarede gravminder. Placeringen er ret tilfældig, og udtrykket af plantningen bliver dermed ret uharmonisk at se på. Stierne er enten med ærtesten eller græs.



Afdeling E er forbeholdt en søsterorden, og består primært af plader i græs.



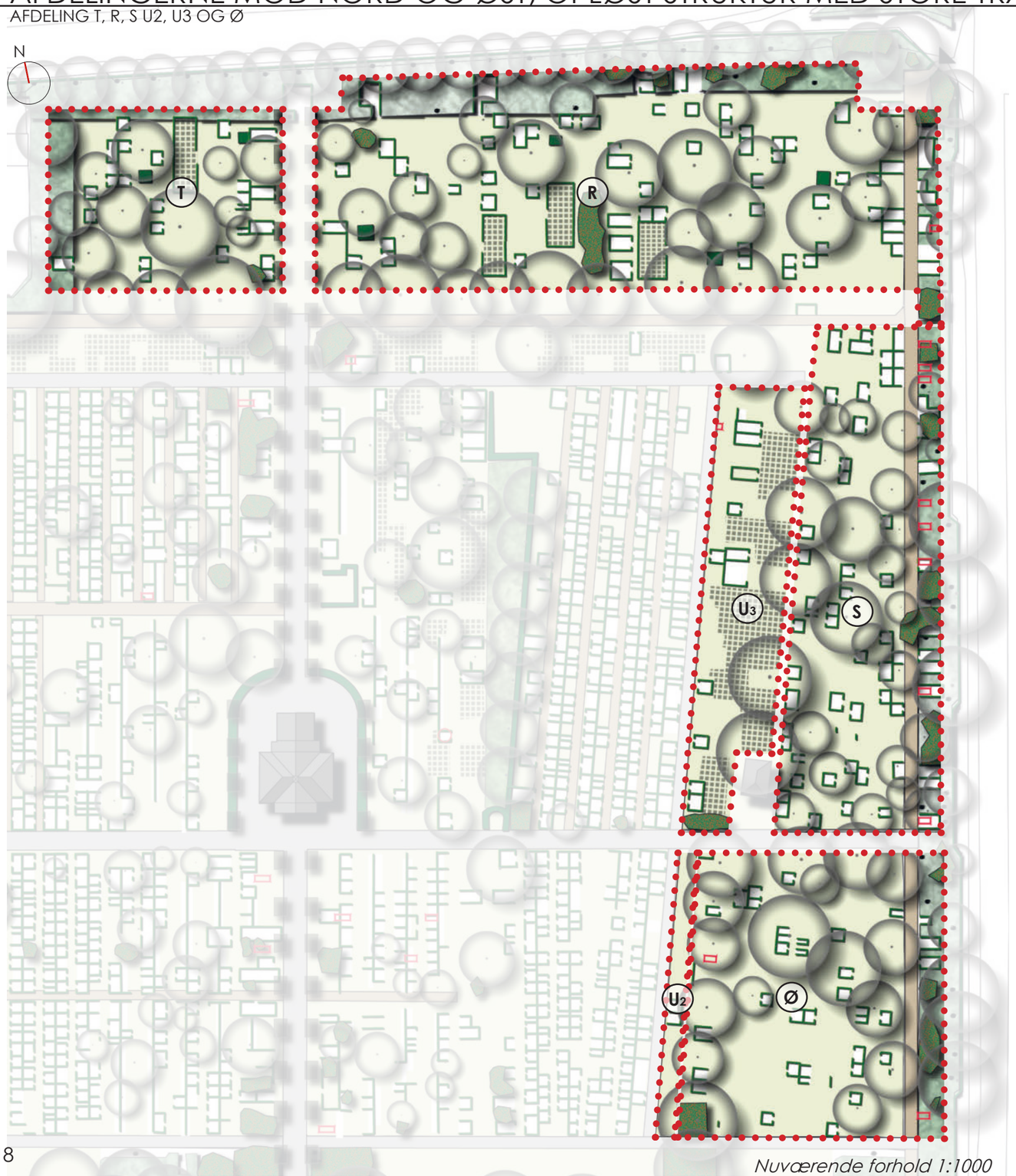
Afdeling L, set fra sydøst. Den traditionelle gravstruktur fremstår meget velbevaret.



Afdeling M, set fra nord. Til højre se én af kuberne med bunddække.

AFDELINGERNE MOD NORD OG ØST, OPLØST STRUKTUR MED STORE TRÆER

AFDELING T, R, S U2, U3 OG Ø



Nuvværende forhold 1:1000

Afdelingerne er erhvervet i 1926, hvorefter de har været anvendt til kistegravsteder.

På grund af jordbundsforholdene tilbyder man ikke kistebegravelser mere og kun i begrænset omfang urnenedsættelser. Afdelingerne har herved fået et markant anderledes udtryk med fritliggende gravsteder på et tæppe af græs og med store træer, der danner tag.

Karakteren er som i en lund og oplevelsesværdien er stor, bl.a. med lyset der trænger diffust gennem kronelaget. Stedvist er kronedækket så tæt, at der ikke kommer nævneværdigt lys igennem.

Hvor der ikke er beplantning i randen mod øst, er nærheden til Stormgade tydelig, og man kan både se og høre trafikken tydeligt.



Afdeling T



Afdeling R, set fra sydøst



Afdeling R, én af urnehaverne



Afdeling S, set fra nordøst. Til venstre i billedet ses randbeplantningen mod øst.



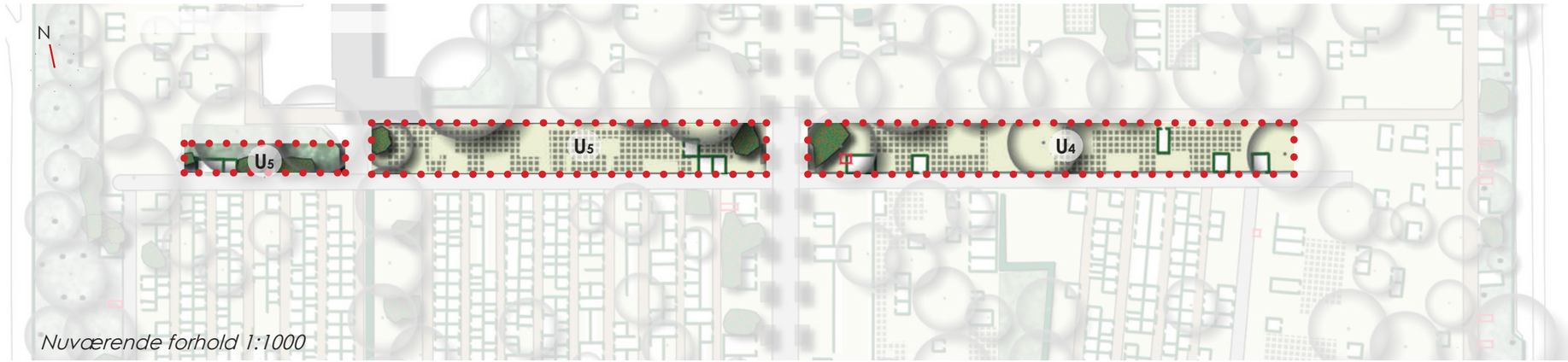
Afdeling Ø. Grave der fortsat er i brug, fremstår sporadisk placerede under et kronetag.



Afdeling U3, set fra toiletbygningen i syd.

PLADER I PLÆNE, MARKANT BÅND VEST-ØST

AFDELING U4 OG U5



Nuværende forhold 1:1000

Afdelingen er et aflangt græsbånd, hvor der nedsættes urner i plæne og lægges navneplade. Tilsyneladende er efterspørgslen stor og der er ikke mange ledige pladser. Udtrykket er ret bastant med de mange plader, næsten i en ubrudt linje og stedet er ikke et eget rum men mere en overgang mellem den traditionelle kirkegård og lunden mod Grådybet.

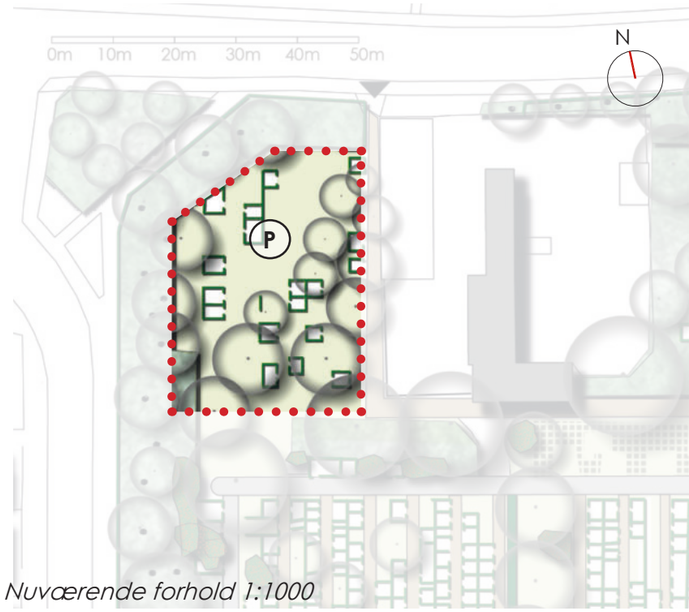
Afdelingen er på begge sider afgrænset af brede stier, hvorfra man frit kan færdes henover afdelingens græs.



Afdeling U5, plader i græs

DEN NORDVESTLIGE AFDELING, MED MANGE BEVAREDE GRAVMINDER

AFDELING P



Nuværende forhold 1:1000



Afdeling P. Nogle af de bevarede gravsten ses i baggrunden langs hækken. Set fra sydøst.

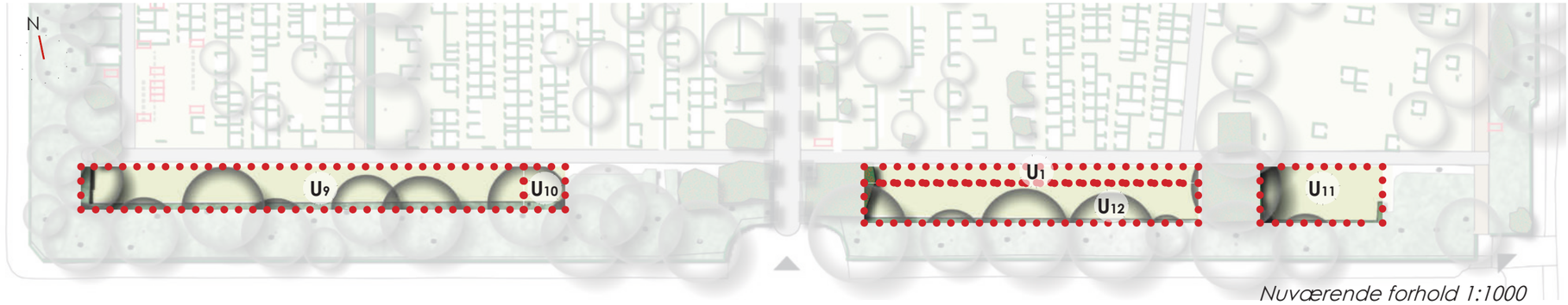
Afdelingen er den sidst ibrugtagne på kirkegården og bruges ikke meget. Der er få kistegravsteder i græs, men rigtig mange bevarede gravminder, mest opstillet langs randen, men også ved kuber af bøgepur i området.

Der er indgang fra Grådybet, men indgangen kræver lokalkendskab at finde, og området fungerer lidt som et lukket rum "omme ´bagved".

Med beliggenheden lige overfor Treenighedskirken er der nærliggende at gøre området til en nem og værdig adgang fra kirken, bl.a. ved begravelser.

GRÆSBÅNDET MOD SYD TIL ANONYME

AFDELING U9, U10, U1, U12 OG U11



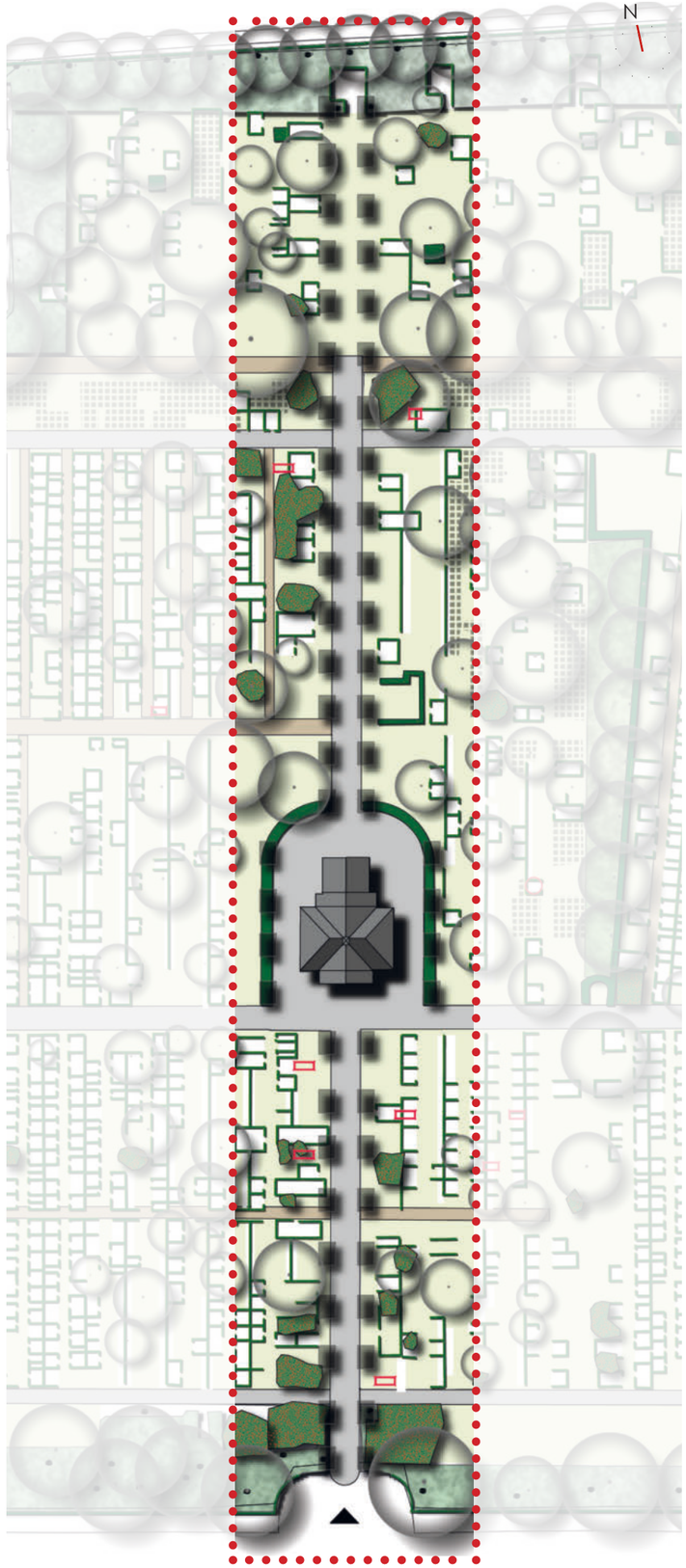
Nuværende forhold 1:1000

Ligger hen som græs, hvor anonyme urner kan nedsættes og med et par pladser til kranse og blomster.

To dækningsgrave er placeret i området, som er præget af en vis frodighed, men også skygge fra beplantningerne mod syd.



Afdeling U9, nedsætning af anonyme urner.



Nuværende forhold 1:1000

KAPEL, ADGANGE OG PARKERING

Kapellet og den klippede lindeallé fremstår ikonisk og er kirkegårdens selvfølgelige vartegn. Kapellet er planens hjerte eller anker og alléen er som en rygrad, hvorfra alt udgår. Mod nord er alléens magtfuldhed begrænset, bl.a. fordi stien i alléen er sløjfet, og et af planens vigtigste elementer kommer ikke til sin ret.

Hovedindgangen fra Gormsgade er ikke særlig markant og skæmmes noget af en robust, men uskøn låge. De fire øvrige indgange er meget anonyme og formår ikke at invitere indenfor, hverken for områdets beboere eller gæster udefra.

Parkering ved højtidelige lejligheder foregår i gaderne og så fungerer fint. I det daglige holder der ofte biler ved indgangen fra Gormsgade, hvilket ikke er nødvendigt. Der er ikke kørsel på kirkegården, bortset fra arbejdskørsel, personer med særlig tilladelse – og lastbil med container til den centrale affaldsplads.



Hovedindgangen fra Gormsgade, med linnealléen og kapellet i centrum.

RUM OG STRUKTUR

Arkitektonisk fremstår kirkegården som den er planlagt og efterfølgende har udviklet sig siden. Ændrede gravskikke har bevirket at der er store ledige områder, og behov for urnegravsteder har medført, at mange afdelinger opleves uharmoniske med tomme gravsteder, omlagte gravsteder og traditionelle kistegravsteder tilfældigt mellem hinanden.

Mangel på en idé og plan bevirker at flere områder står uafklaret, både arkitektonisk og driftsmæssigt, da det ofte er vanskeligt at styre elementer hvor målet er uklart.

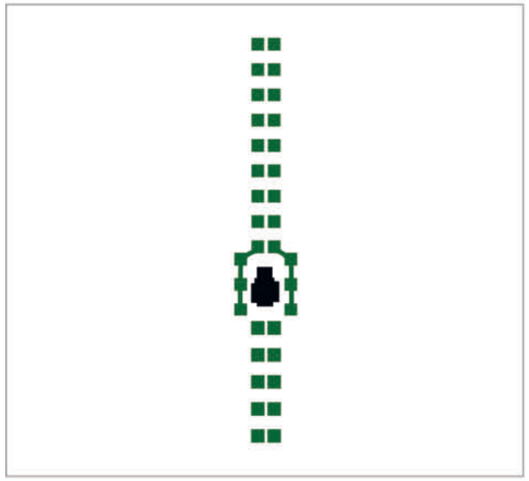
Kirkegården fremtræder dog også med et særdeles grønt og afvekslende indhold af planter og græsplæner, der får kirkegården til at fungere som en stor, grøn oase i bydelen.

De markante randplantninger udgør en præcis ramme set udefra og hovedaksen med kapel er måske kirkegårdens mest markante element indefra. Mange træer konkurrerer dog, så stedvist er oplevelsen ikke så tydelig.

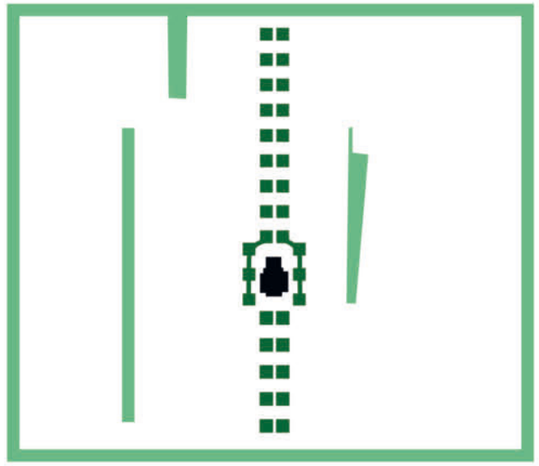
I store dele af kirkegården er strukturen dog ved at gå i opløsning, fordi mange elementer efterhånden findes tilfældigt uden en klar og hierarkisk struktur, eksempelvist gravsteder, mange plantninger fra nedlagte gravsteder, stistruktur og indgange.

Der efterspørges fortsat mere plads til urnegravsteder, men der er ikke taget stilling til hvor de kan være og i hvilket antal. Hidtil er de fundet ved, at ledige kistegravsteder er overgået til urner, men effekten er blevet, at strukturen på kirkegården er blevet uklar.

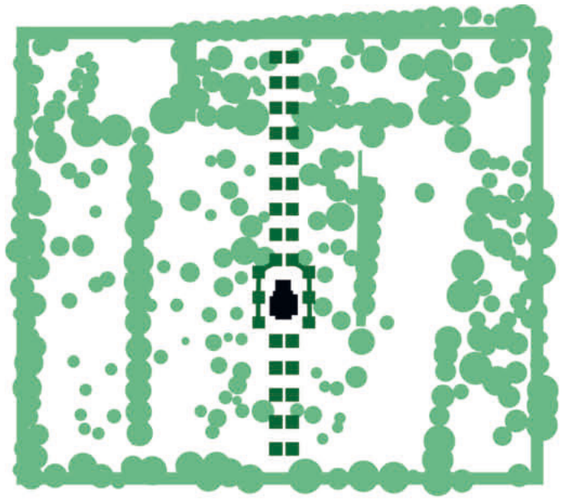
Indgangene er ret skjulte og kræver lokalkendskab for at finde. Der er store potentialer i at markere tydeligere og invitere flere indenfor.



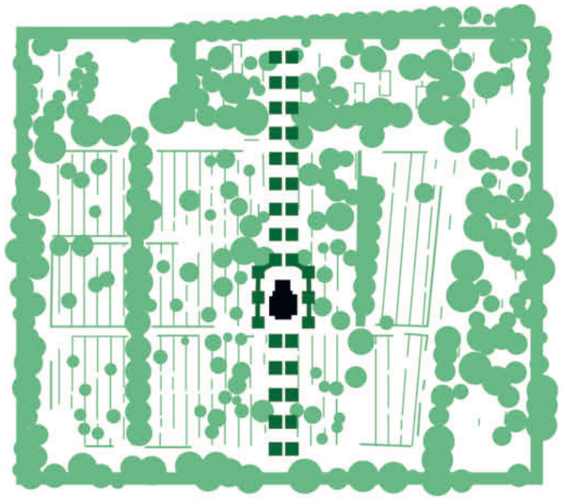
Hovedaksen med lindéalléen fremstår som et markant element, primært når man befinder sig i den.



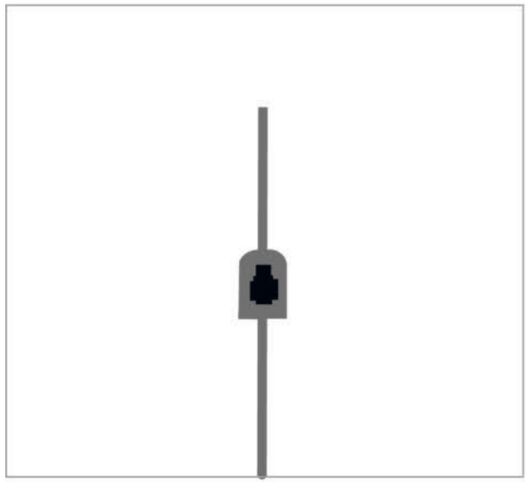
Randplantningen og markante grønne rumdelere.



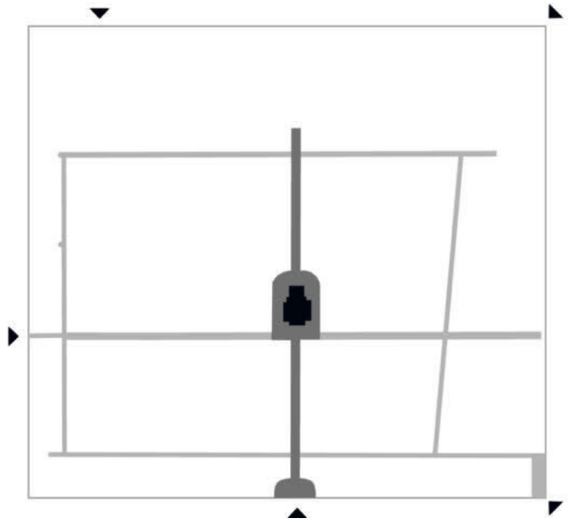
Kirkegårdens mange træer utydeliggør den oprindelige struktur, og er med til at sløre hovedaksen og visuelt skjule kapellet.



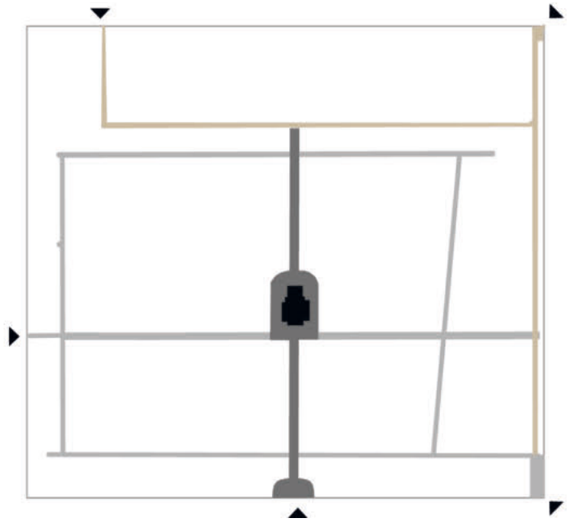
Strukturen i gravhækkene fremstår nogle steder meget klart, og andre steder er den udvisket og uklar.



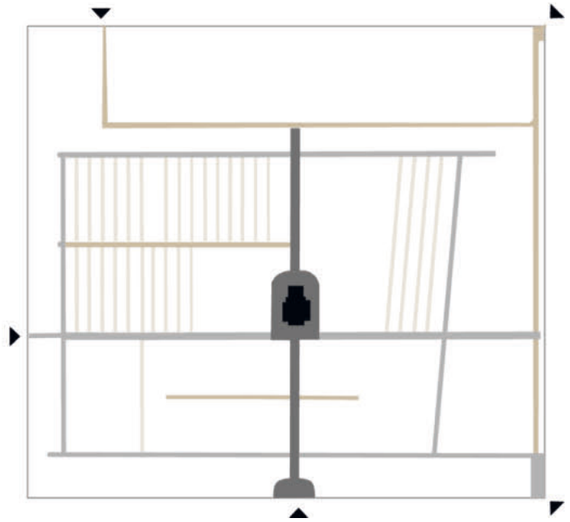
Hovedaksen og kapelpladsen følger ikke aksen, som dannes af lindealléen, hele vejen mod nord.



De primære gange i chaussésten, forbinder indgangene i den sydlige del med kapellet.



De sekundære gange i grus, forbinder de nordlige indgange med kapellet.



De fleste af grusgangene mellem gravene er nedlagte, og erstattet med græsgange.

BEHOV FOR GRAVSTEDER

I "Behovsvurdering for gravsteder 2014 - 2073", 12. august 2014, er der foretaget nogle beregninger af behov for gravpladser og givet nogle anbefalinger til, hvordan behovene kan imødekommes.

Beregningerne bygger på nogle forudsætninger og antagelser, hvor de fleste tager afsæt i de seneste 4-6 års praksis og i kommunens befolkningsprognoser.

Blandt forudsætninger er:
- at udnyttelsen af de 4 kommunale kirkegårde er som i dag
- at andelen af borgere der nedsættes i kiste fortsat er på ca. 22 %
- at andelen af urner der nedsættes anonymt falder fra ca. 31 % til 25 %

Det sidste forhold antages at være tilfældet når der i større omfang kan tilbydes kendte urnegravpladser, dels med mulighed for at lægge blomster, dels med udbud at forskellige typer, herunder især typer, der indgår i et fællesanlæg og dermed uden pasning af de pårørende.

Beregningerne medfører følgende behov for pladser på kirkegården:

KISTEPLADSER

Samlet kapacitet	ca. 8.800 pladser
I brug 2014	ca. 3.550 pladser
Beregnet behov	ca. 1.800 pladser, inkl. en reserve på 15 %

Udviklingsplanen anviser ca. 1.800 kistepladser. Hertil kommer et ukendt antal kistepladser, der er i brug i afdelinger udenfor de fremtidige områder til kistegravpladser og som kan forblive så længe de pårørende ønsker.

Det skønnes, at omkring 2040 er antallet af kistegravsteder nede på det beregnede behov, men at der også efter 2040 vil ligge gravsteder udenfor de udlagte afdelinger.

URNEGRAVE

Samlet kapacitet	ca. 3.660 urner i 1.830 urnegravsteder
I brug 2014	ca. 4.200 urner i 2.100 urnegravsteder
Beregnet behov	ca. 4.400 urner i 2.400 urnegravsteder

At der er flere urnegravsteder i brug end kapaciteten rummer skyldes, at en del urner er nedsat i kistegravsteder. Der er ikke en specifik oversigt hvor mange og hvor. Antallet af ledige kistegravsteder er tilsvarende lidt mindre, ca. 300. Det har ingen indflydelse på behovsberegningerne, der alene forholder sig til hvor mange der forventes nedsat i fremtiden og hvor lang tid man forventer, at et gravsted er i brug (omdriftsperioden)

I udviklingsplanen øges kapaciteten med ca. 800 urnegravpladser, svarende til ca. 600 urnegravsteder. Da der findes en del urner i urner i kistegravsteder er den reelle øgning noget mindre.

Behovet skønnes at toppe i 2020'erne, afhængigt af omløbsperioden, tiden fra et urnegravsted er taget i brug til det igen kan tages i brug af andre.

ANONYME URNER I FÆLLESPLÆNE

Med et behov på ca. 600 urner i fællesplæne er der er en stor overkapacitet, såfremt pladser genbruges efter 10 år. Der udlægges plads til det dobbelte af behovet, 4 steder på kirkegården, så der både er valgmulighed mellem 2 typer og mulighed for at lade to andre områder henligge indtil evt. behov.

Med 4 urner pr m2 er behovet i en 10-års periode 150 m2. Der udlægges 4 områder på hver 100 m2, svarende til en kapacitet på 1.600 urner.

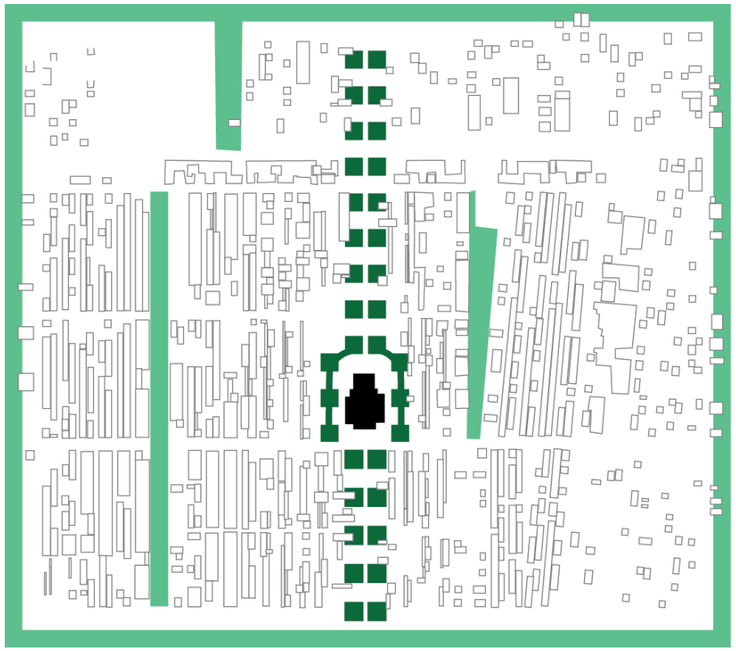
SAMMENFATNING

Fremover vil der blive et stort overskud af kistegravpladser, medens udbuddet af urnegravsteder er lidt for lavt.
I uviklingsplanen er der anvist 1.888 kistegravpladser og 2.449 urnegravsteder (med plads til ca. 4.900 urner). Hertil kommer de nuværende aktive gravpladser udenfor de udlagte områder og som fortsat er aktive så længe familien ønsker.

Der udlægges 4 mindre områder til anonyme nedsættelser af urner. Anonyme nedsættelser af kister, der yderst sjældent efterspørges, kan ske i områderne til kister.
Det er ikke muligt at udarbejde en oversigt, f.eks. år for år, over hvor mange gravsteder der er i brug. Behovet for nye gravpladser kan beregnes, men indenfor de nærmeste 15-20 år er det ikke muligt at vide, hvor mange og hvilke gravsteder der bliver ledige.

Så vidt muligt er der i planen regnet med genbrug af gravpladser og deres nummerering. Da der udlægges en del nye urnegravpladser vil det overvejende ske ved at genbruge "halve" kistegravsteder, men i enkelte tilfælde må der tilføje et nyt system med ny nummerering. Det gælder Tivolihaven, dele af Blomsterengen og dele af Den rytmiske Have.

Alle gravsteder der genbruges har den størrelse de har i dag. Hvor der udlægges nye eller forandres regnes et kistegravsted som 1,25 x 2,50 meter og et urnegravsted som 1,25 x 1,25 meter. I mange tilfælde er urnegravsteder en kort udgave af et tidligere kistegravsted og har de mål der er mulige.



Areal benyttet til gravsteder

KONKLUSIONER

På kirkegården er der en stor andel fællesarealer, som øges betydeligt, i takt med at et stort antal kistegravsteder nedlægges. Det er derfor afgørende, at fællesarealerne får en indretning, så driften bliver overkommelig.

Som redskab hertil vil det være naturligt at bibeholde en intensiv drift af visse områder og omvendt have andre områder og elementer, hvor driften er enkel og relativt billig.

Med de fremtidige behov for gravsteder er det omkring 20 % af kirkegårdens samlede areal, der skal anvendes til begravelsesplads. Resten er fællesarealer, herunder stier, kapel, beplantning, lapidarier for bevarede gravsten og driftsbygninger.

I udviklingsplanen for kirkegården er det et bærende princip, at kirkegårdsaktiviteterne er samlet i aktive og attraktive rum og at andre rum fremstår med et mere ekstensivt udtryk. Herved kan brugerne opleve en aktiv kirkegård og ressourcerne bliver brugt hvor det giver mest mening.

VÆSENTLIGSTE KVALITETER OG POTENTIALER ER

- karakterfulde rammeplantninger der favner anlægget og danner en klar afgrænsning mod omgivelserne
- midteraksen med kapel og lindeallé, der har stor samhørighed med byen udenfor
- kirkegårdens store frodighed
- mange rum, hvoraf nogle fremstår karakterfulde og med en klar identitet
- god tilgængelighed via stinet inde på kirkegården

UDFORDRINGER OG OPGAVER

- mange åbne arealer, hvor strukturen er i opløsning
- indgange anonyme, bortset fra hovedindgangen fra Gormsgade
- mangel på visuel kontakt til kirkegården set udefra
- mangel på urnegravpladser
- iscenesættelse af de ca. 300 bevarede gravminder, så oplevelsen bliver interessant
- mangel på forskellige typer gravsteder der kan imødekomme flere behov
- nyt system til affald og ny affaldsplads
- nyt parkinventar

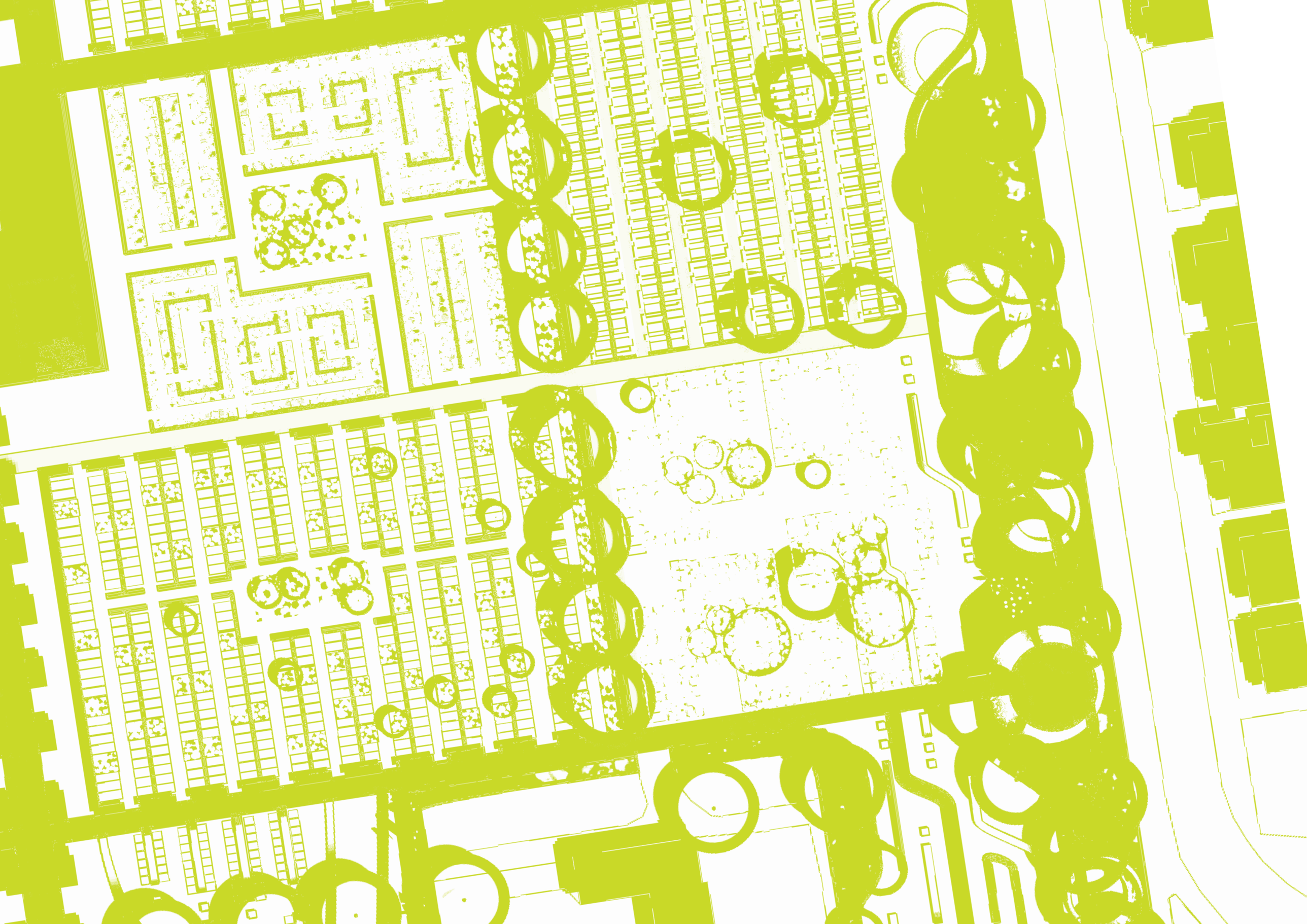


Fra workshoppen

MÅL

På baggrund af registreringer, analyser, samtaler og workshop er opstillet følgende overordnede mål:

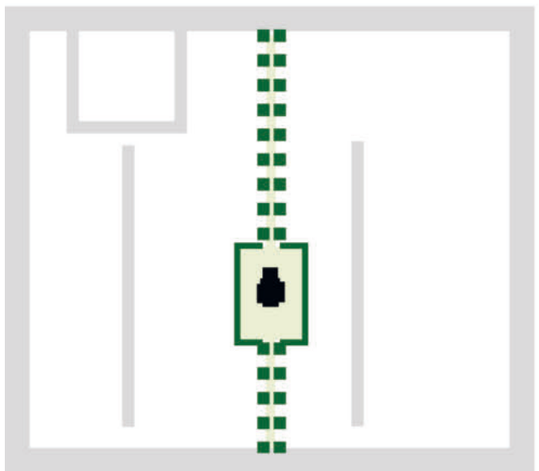
- kirkegården skal, sammen med Jerne Kirkegård, være én af Esbjergs to bykirkegårde, der fremstår med have- og parkpræg
- kirkegårdens skal fortsat være begravelsesplads for den del af kommunens borgere der ønsker at gøre brug af, og skal fortsat tilbyde kapelvirksomhed
- kirkegården skal kunne opfylde rekreative behov, og oplevelser af forskellig art – med respekt for funktionen som kirkegård
- kirkegårdens identitetsgivende træk, især hovedaksen med allé og kapel, skal bevares og fremhæves
- kapel og lindeallé skal fremstå ikonisk og skal kunne ses fra de fleste dele af kirkegården.
- kirkegården skal fortsat fremstå med en klart defineret grøn ramme, der afgrænser mod omgivelserne, indrammer og favner rummene indadtil.
- kirkegårdens indgange skal fremstå tydelige og indbydende og dermed invitere indenfor
- kirkegården skal fremstå frodig og attraktiv, som et rekreativt tilbud om oplevelser, mulighed for sociale relationer og til stille fordybelse
- driften skal være hensigtsmæssig, både i forhold til aktiviteter og til økonomi
- de bevarede gravminder, skal indskrives i en ny arkitektonisk sammenhæng med en klar idé og så de fremstår på passende interessant og værdig måde.



PROJEKTFORSLAG

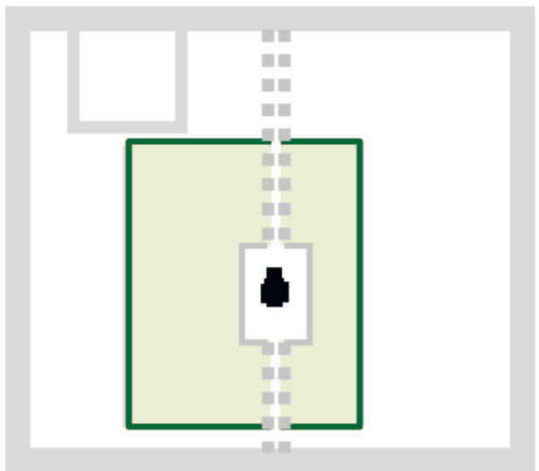
KONCEPT

Den bærende idé, er en kirkegård inddelt i fire zoner, med hver sin funktion og hvert sit præg. En klar grøn struktur understreger konceptets idé.



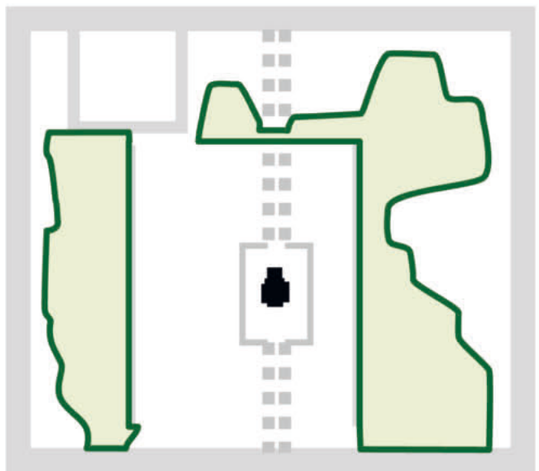
HJERTET

Kapel og kapelplads er kirkegårdens kendemærke og midtpunkt for alle typer besøg eller brug. Herigennem forløber den klippede lindeallé, der er rygraden i hele kirkegårdens struktur.



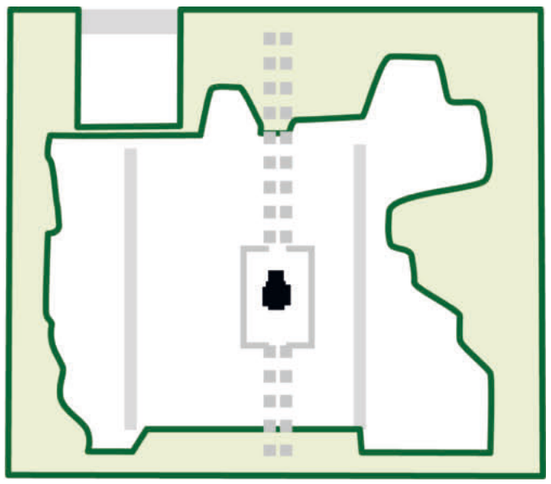
DEN FORMELLE BEGRAVELSESHAVE

De centrale afdelinger til gravsteder. En velorganiseret have, men med plads til individuelt præg på gravstederne.



DEN FRODIGE PARKKIRKEGÅRD

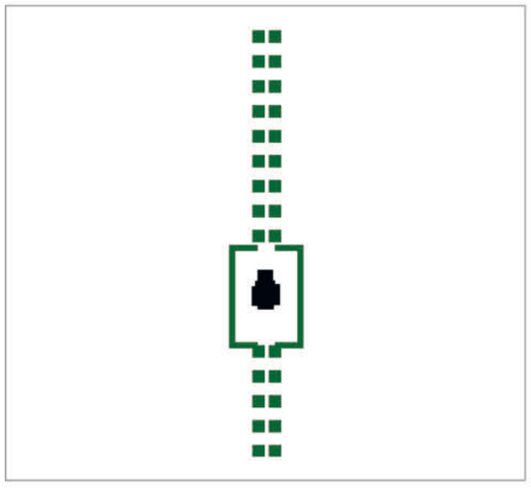
Karakterfulde afdelinger der omgiver begravelseshaven. Overvejende fælles anlæg med stor vægt på attraktive anlæg med klar idé og stor frodighed



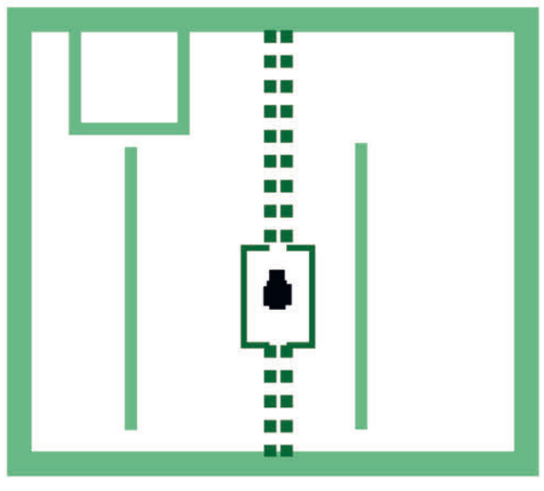
DET REKREATIVE LANDSKAB

En markant grøn ramme med filosofgang og historiske monumenter, tilfører oplevelser både af kirkegårdskultur, byens historie og af rekreativ art, samtidig med, at der er plads til daglig rekreation og sociale interaktioner.

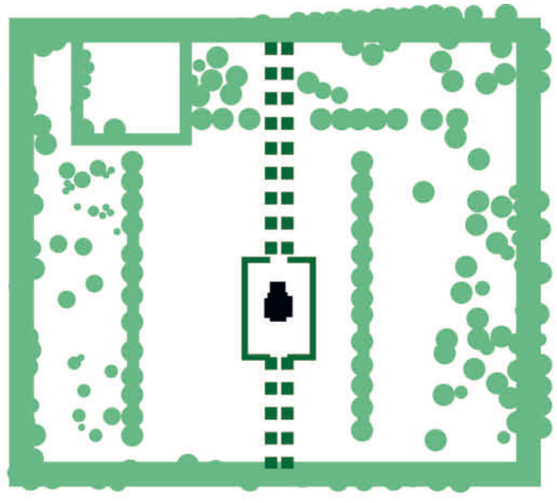
DEN GRØNNE STRUKTUR



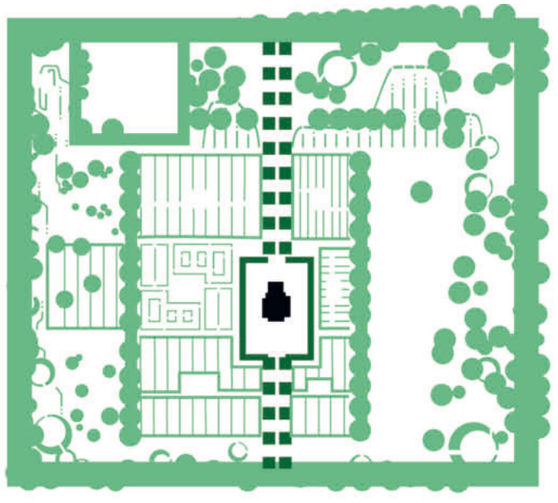
Hovedaksen med kapel fremstår præcist og let opfattelig. Kapelpladsen er udvidet for at give rum til kapellet. Hovedaksen med alléen er genskabt i hele forløbet, med en ny indgang fra Grådybet.



Kirkegården favnes af markante plantninger, som er gjort bredere, for at dæmpe indtryk fra vejene. To beplantningselementer skaber indre struktur og rum.



Det indre område mellem plantningerne friholdes for højere beplantning, og skaber et indre rum, hvor kapellet og hovedaksen fremstår tydeligt. I de ydre områder bevares en stor del af de eksisterende træer, idet der dog skal udtyndes noget for at få mere lys, men ikke så meget at områderne skifter karakter.



Det indre område omkring kapellet er karakteriseret af lave hække i en klar lineær struktur. I de ydre områder er der løsnet op og disse har en friere stuktur.

UDVIKLINGSPLANEN

Mål, koncept og overordnet struktur er sammenfattet i en plan for hele kirkegården.

Udadtil fremstår kirkegården med en markant men styrket, grøn ramme som i dag, med bøgehæk og store træer, der favner hele kirkegården. Let opfattelige indgange leder ind, både til daglig brug og ved bisættelser i kapellet.

En oplevelsessti med parkkarakter slynger sig rundt langs randen. Stien syr de mange varierede rum sammen til en helhed og byder på forskellige indtryk og oplevelser undervejs.

Kapel, kapelplads og den meget skulpturelle lindeallé udgør hovedaksen og er kirkegårdens kendemærke og kan ses og opfattes overalt på kirkegården. Hovedaksens udtryk med de klippede træer, er tydeliggjort, bl.a. ved at der er skabt rum omkring alléen og kapelpladsen er udvidet til alle sider for at synliggøre kapellets særlige status som midtpunkt på kirkegården.

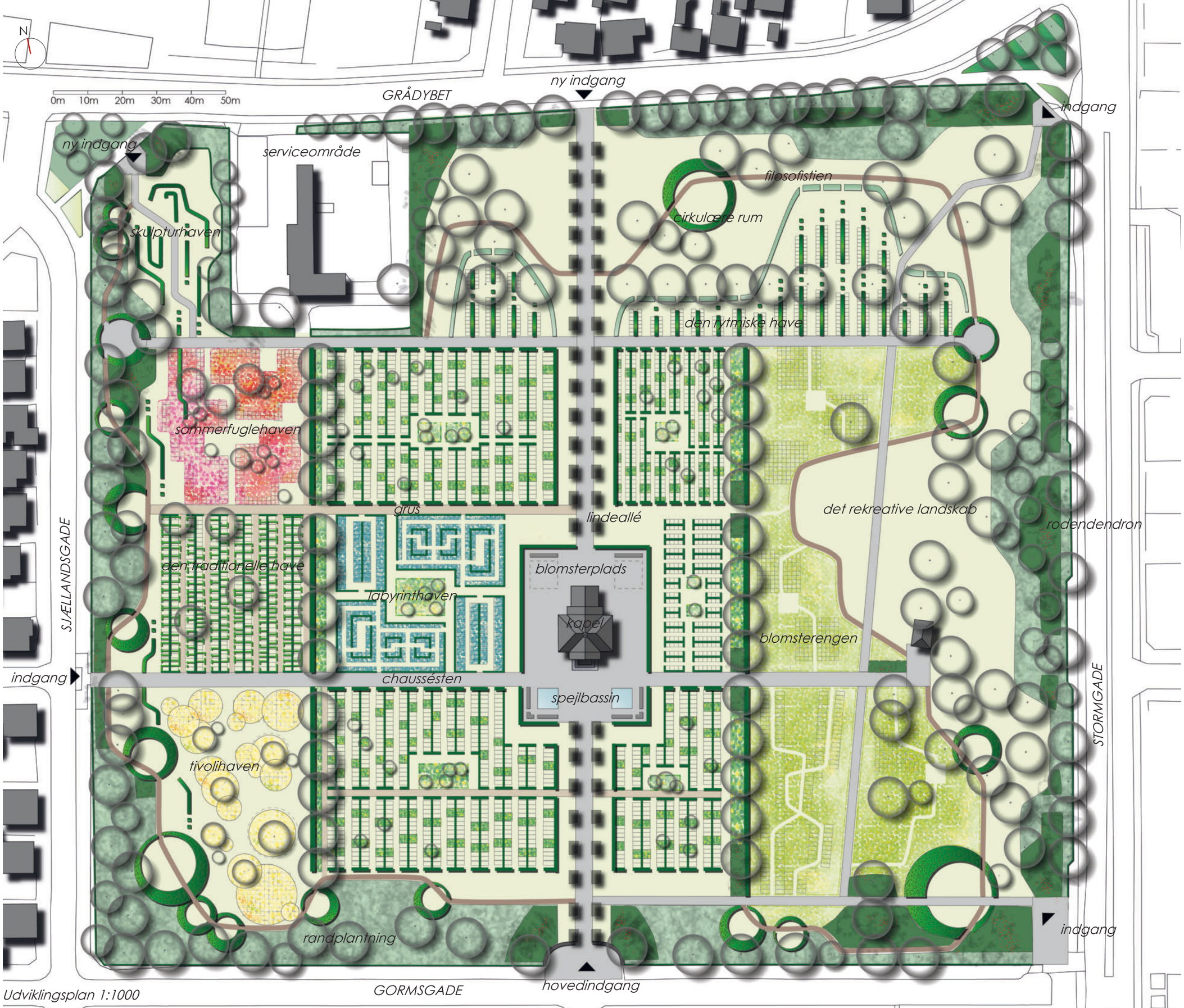
Kirkegårdens oprindelige plan blev bygget op omkring hovedaksen med lindealléen og kapellet og gravfelter i lange nord- syd orienterede rækker. Den orden er blødt op i et fleksibelt og dermed mere robust system, hvis udtryk ikke forandrer sig væsentligt hvad enten der er mange eller få gravsteder i brug, ligesom der er muligheder for at tilbyde flere typer af gravsteder, så manges behov og ønsker kan tilgodeses.

Kirkegårdsrummene nærmest kapellet har en åben og klar struktur, karakteriseret ved mange lave, linecære hække, og rummenes samlede afgrænsning er styrket ved at stramme op på to indre hegnsplantninger med højere hække, grupper af buske, bunddækkende stauder og træer der danner rum, men dog tillader kig til naborum.

Udenfor de centrale rum, er der løsnet op for andre udtryk og utraditionelle begravelsesområder, præget af planters frodighed.

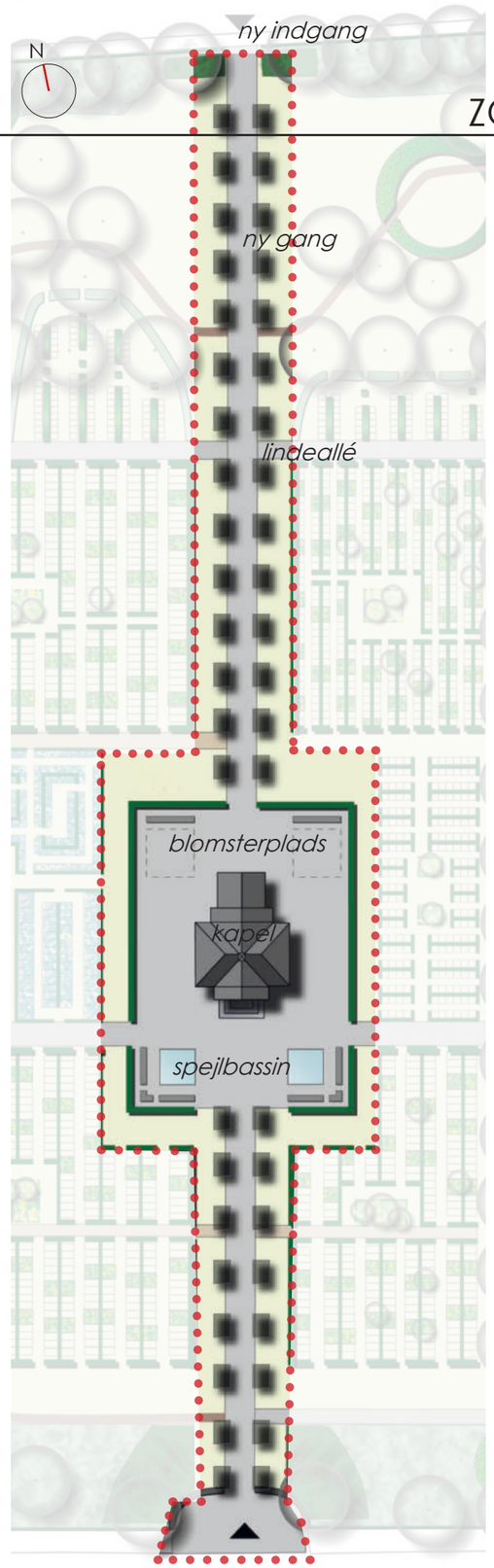
De enkelte afdelinger fremstår med egne karakterer og identitet, alle bygget op med frodighed, enkelhed og funktionalitet for øje, men også med stier og beplantningsstrukturer, der holder dem sammen i et hele, til stadighed favnet af randplantningerne og præget at kirkegårdens øvrige beplantningselementer.

Hvert rum har sin stemning og sit udtryk. Derved præsenteres man for en vifte af forskellige stemninger, farvespil, lys og lyde, når man skal vælge en gravplads eller bevæger sig rundt på kirkegården. I alle rum er der placeret siddepladser, så der er mulighed for at gøre ophold og opleve rummet. Mellem de enkelte rum er der flere steder indramede kig, så kirkegården i sin helhed bliver interessant og byder på nye oplevelser.



Udviklingsplan 1:1000

ZONE 1- HJERTET



Udviklingsplan 1:1000

Kapel og kapelplads er renoveret og fremstår som et samlet og samlende element, let at finde og let at opfatte.

Hele pladsen er gjort større, belægningen er renoveret og der er tilført spejlbassiner og siddepladser. I en periode vil der ligge enkelte gravpladser på kapelpladsen, men det er der plads til og det vil medvirke til en fortælling om en udvikling. Mod nord er indrettet to pladser til blomster, som enten er fyldt med buketter og kranse eller er en del af den samlede plads.

Der kan ikke på tilfredsstillende måde skabes niveaufri adgang til kapellet gennem hoveddøren, men med en mindre ombygning er det muligt at få kørestole mm. ind ad en dør på kapellets side.

De nye hække rundt om kapelpladsen er taks, som er stedsegrøn, kan klippes meget præcist og være en afgrænsning af pladsen, der passer til kapellet. Hækkene bør etableres 5-7 år før pladsen realiseres for at være vokset til, når det bliver deres tur til at indramme.

Oplevelsen af kapel og lindeallé er fremhævet ved, at lindealléens nære omgivelser er friholdt for høj, konkurrerende beplantning.



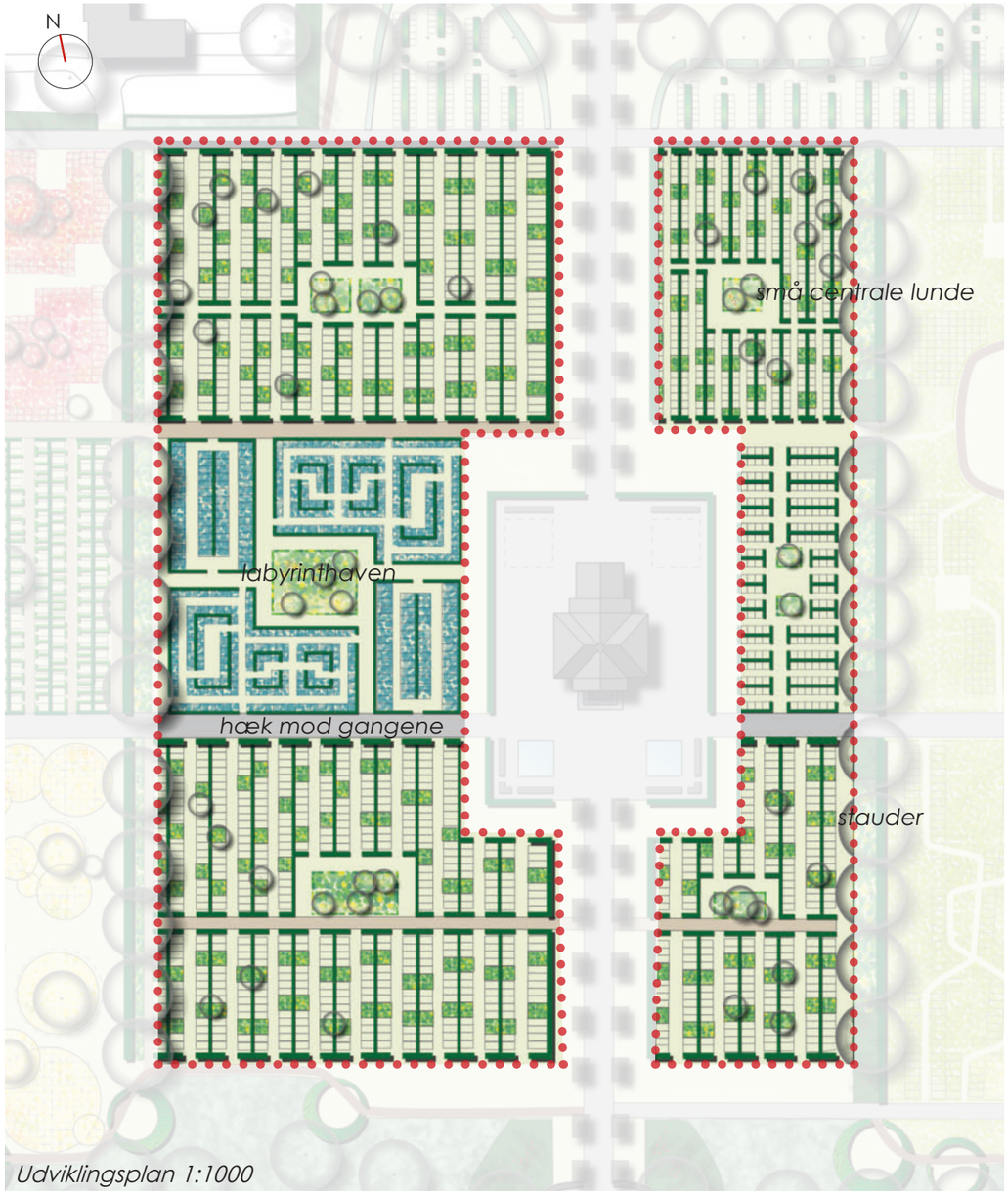
Spejlbassinet ved Glasmuseet i Ebeltoft





Lindealléen som central akse med kapellet som fokuspunkt, bevares og styrkes.

ZONE 2 - DEN FORMELLE BEGRAVELSESHAVE



Udviklingsplan 1:1000

Den formelle begravelseshave udgøres af kirkegårdens centrale afdelinger. En velorganiseret have, med plads til individuelt præg på gravstederne.

Området er klart og velstruktureret, med 6 afdelinger som tager afsæt i nuværende udtryk og opdeling. Et væsentligt element er, at alle gravsteder mod de øst-vest gående stier er afsluttet med stationære, lidt bredere hække. Selve gravstedshækkene varierer mellem afdelingerne, men er som i dag overvejende tuja, i labyrinthaven dog taks. I fire områder vokser bunddækkende stauder, delvist med små buske for at tilføre frodighed og havepræg. Områderne har hvert sit præg, men også rumene er store værdier, som der skal tages stilling til i planteposition.

Centralt i hvert område er anlagt en lille have med siddepladser og mulighed for fordybelse. I afdelingerne O, H, G, A og B er der alene udlagt kistegravpladser. Områderne D og C anvendes helt som urnegravsteder, medens "Labyrinthaven" indeholder begge typer, dog hver for sig.

I Labyrinthaven vokser stauder på gravstederne i varme nuancer, som er livlige og måske kan skabe erindringer om stærke følelser. Beplantningerne retableres efter nedsættelser, så der til stadighed er beplantet. Formelt set er det et fællesanlæg med individuelle gravpladser og mulighed for gravsten mm. Centralt en frodig lund med paradisæbler som løvtag og blomstrende stauder og løg som et tæppe, der kan skabe ro til tanker. Paradisæbler er valgt fordi de året rundt giver oplevelser og fordi navnet klinger godt til stedet.

I de øvrige afdelinger er beplantningen på gravstederne begrænset til den bagerste del, som det er i dag, hvor familien selv vælger et udtryk og forhåbentlig er med til at skabe frodighed i området. Resten af gravstedet og gange ligger med græs som samlende tæpper. Baghækkene tilfører en streng linecær struktur året og skjuler bagsider på gravstenen. De mange bede med stauder og småbuske vil tilføre rytme og sikre at eventuelt tomme gravsteder ikke vil dominere.

I de to urnegravafdelinger er den bagerste del af gravstedet på samme måde til individuel beplantning og gravsten, medens den forreste halvdel og stierne er en sammenhængende græsplæne.

I Labyrinthaven er de fire hovedstier med grus, men inde i haverne er der græs på gangene, for at understøtte det frodige præg.



Kuber med beplantning og træer



Inspirationsbillede til Labyrinthaven

Kiste- og urnegravsteder

ZONE 3 - DEN FRODIGE PARKKIRKEGÅRD

Den frodige parkkirkegård omkranser den mere formelle begravelseshave og udgøres overvejende af fælles begravelsesanlæg med stor vægt forskellige tilbud, hver med klar idé og stor frodighed.

Parkkirkegården består af afdelingerne M, L, E og F mod vest, I, K, U2, U3 samt dele af Ø og S mod øst, U4, U5 og dele af T og R mod nord.

Den traditionelle have
Centralt mod vest er afdeling L et traditionelt kistegravstedsområde med hækomkransede gravsteder, der indrettes og passes individuelt. Gangene er med grus. Afdelingen præges af den individuelle beplantning og af gravstedshække. Alle ryghække og sidehække mod hovedstier nord og syd skal være intakte og lidt højere end øvrige hække.

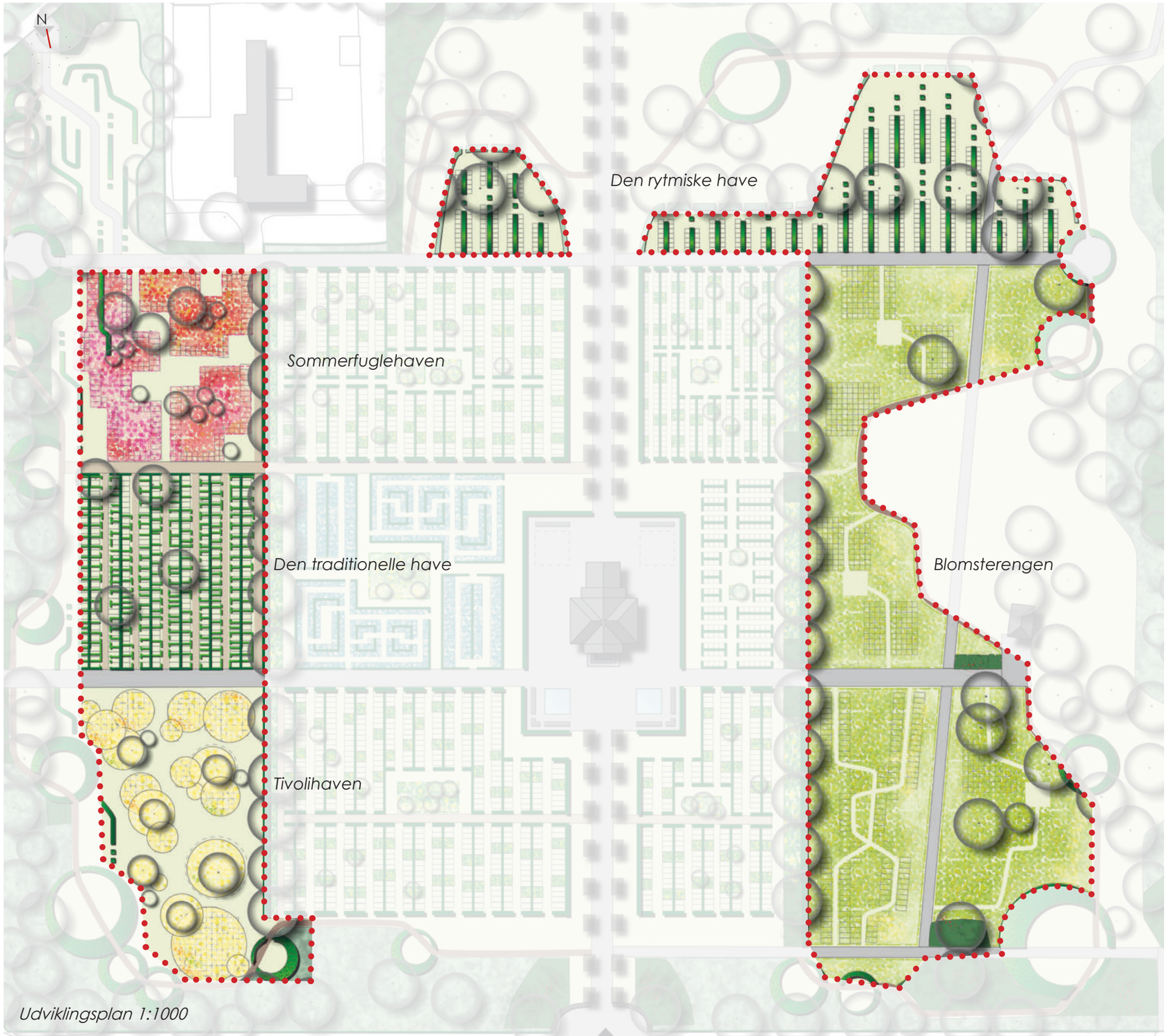
Sommerfuglehaven
Nord herfor finder man "Sommerfuglehaven", et fællesanlæg med gravsteder for både kister og urner. I afdelingen vokser et stort antal sommerfuglebuske og stauder i rosa, røde og lilla nuancer, som er attraktive for sommerfugle og som skaber en varm og livlig stemning. På gravstederne kan en gravsten og evt. en buket placeres, men plantningen er en del af et hele og må ikke ændres. Gange i græs.

Tivolihaven
I sydvest findes "Tivolihaven", et område forbeholdt urner i fællesanlæg. Et antal cirkelformede bede, som champagnebobler, er tilplantet med frodige græsser, blomsterrige stauder og forårsløg og tilbyder nedsættelse af urner inde i bedene. Det foreslås at der forsøgsvis etableres fælles søjler til navneplader i bedene. Det er afgørende at bedene etableres med en fast kant, så formen forbliver præcis, f.eks. af stål. Gangarealer på græsplænen. De bevarede grave i afdeling E (søstrene) er indskrevet i et af de foreslåede cirkelformede rum.





Inspiration til Tivolihaven, høje græsser



Udviklingsplan 1:1000

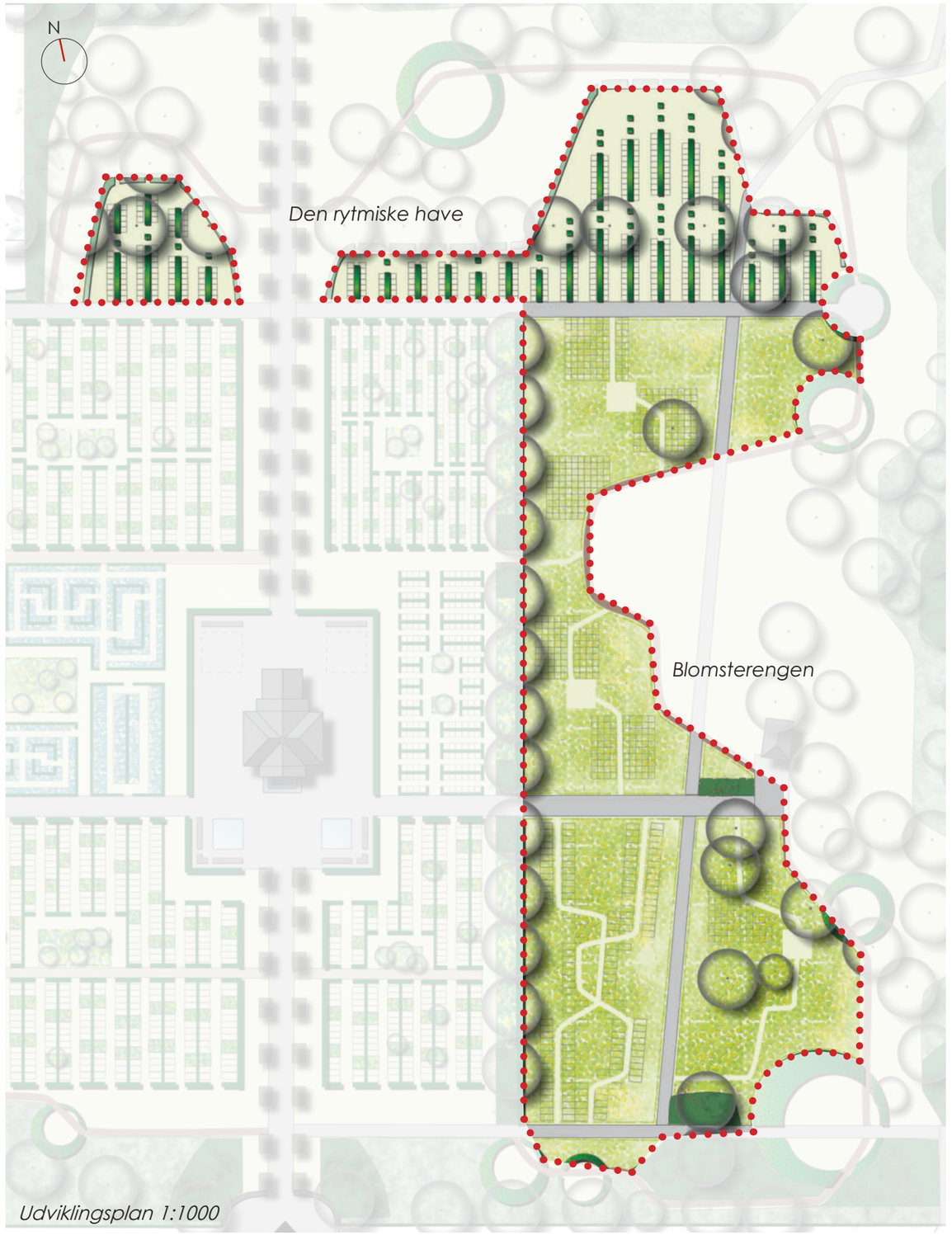
Blomsterengen
I den østlige side finder man "Blomsterengen", et fællesanlæg med nedsættelse både af urner og kister og mulighed for anonym nedsættelse. Blomsterengen er tænkt med inspiration fra vestjyske landskaber, med planter, der både kan danne et tæppe og er robust i forhold til anvendelsen. En del af den rekreative sti slynger sig ind i anlægget – som selv slynger sig mod de mere rekreative dele.

Den rytmiske have
Mod nord findes et for tiden populært område med urnegravsteder i græs med mulighed for navneplade. Området er forlænget mod nord og inddelt af hække, hvis overside er klippet i bløde, skulpturelle kurver og nogle steder fremstår med huller eller gennemgange. Den faste rytme er blødgjort noget af de store træer. Afdelingen er mod nord afsluttet mod den rekreative del med et lavt pur, der definerer begravelsesområde og rekreativt område. Hækmotivet har givet området navnet "Den rytmiske Have".

Anonyme urner
Det er antaget at omkring 25 % af alle nedsatte urner bliver nedsat anonymt. I Blomsterengen og i Tivolihaven er der i alt udlagt 4 områder til formålet. Behovsmæssigt er det tilstrækkeligt med 2 områder og det foreslås, at der gives valgmulighed for to forskellige steder. De øvrige to områder tages i brug når der engang er fyldt op.



Inspiration til Den rytmiske have - hække klippet i bølgende formationer

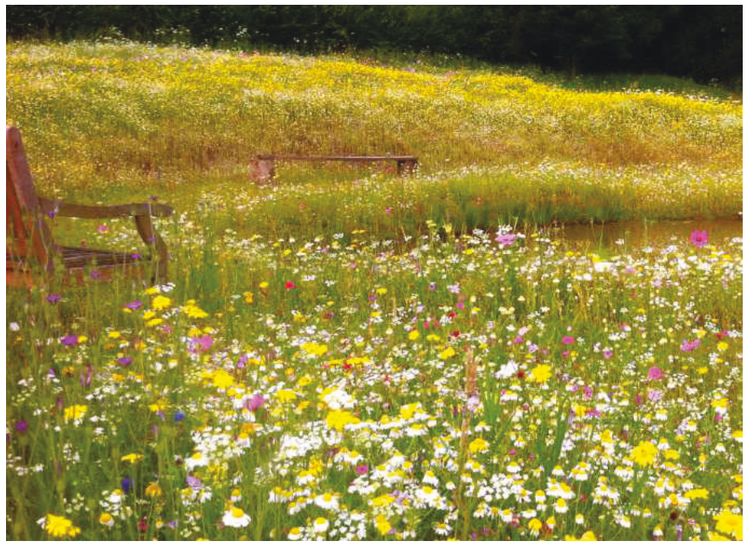


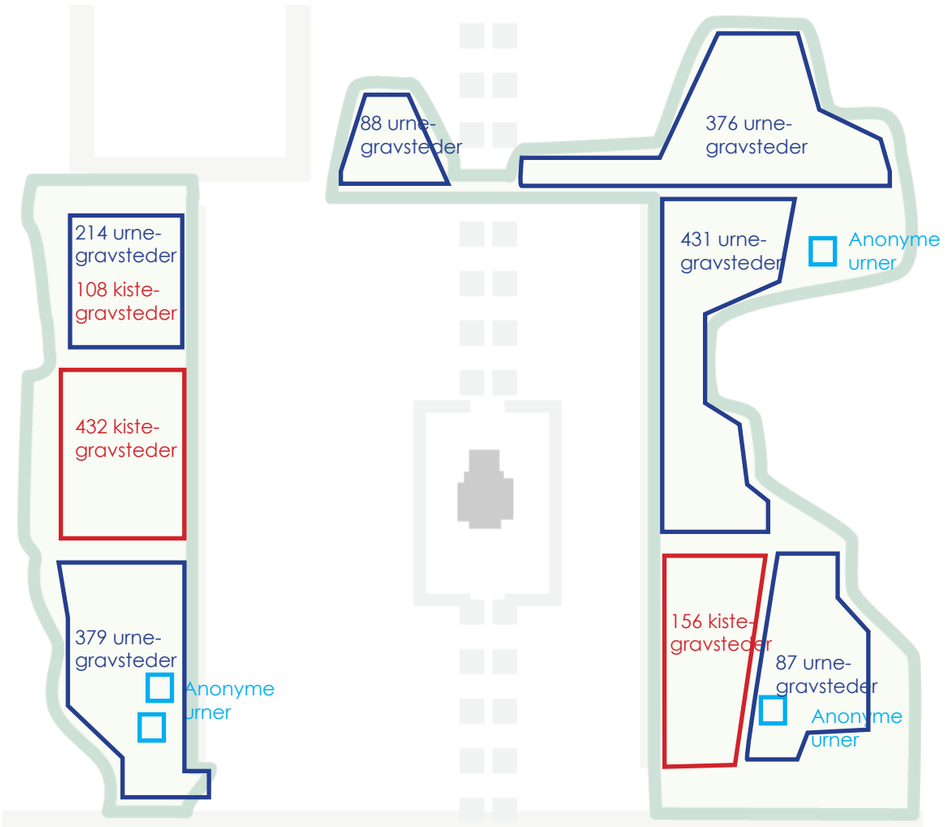
Udviklingsplan 1:1000



Inspiration til Blomsterengen med klippede stier







Kiste- og urnegravsteder

ZONE 4 - DET REKREATIVE LANDSKAB

Det rekreative landskab med filosofgang og historiske monumenter fremstår som en markant ramme om kirkegården og tilfører oplevelser både af kirkegårdskultur, og byens historie, samtidig med, at der er plads til daglig rekreation og sociale interaktioner.
Den nordligste og østligste del lukkes helt for begravelser og indgår, sammen med områder mod syd og vest, i en historisk og rekreativ zone.

En god grussti forbinder alle områderne og gør en rundtur mulig. Vi kalder den Filosofgangen, fordi den knytter kulturelle elementer, naturelementer og rekreative forhold sammen og er en rute, hvor man kan gå på opdagelse og lade tankerne flyve. Undervejs er der både oplevelser af byens historie, fortalt af bevarede gravminder og et rekreativt indhold, som tilføres efter nærmere vurdering og ud fra lokale behov og ønsker.

Gode plæner og opholdspladser vil i sig selv være tilbud, men der kan sagtens etableres elementer til børn, unge og familier, som kan forliges med stedet. Det er erfaringen, at gæster ved, når der er begravelser og at man holder sig passende på afstand og i respekt.

Udover traditionelle parkelementer som træer, græs, bænke og stier, tilføres rekreative elementer til ophold og stille reflektioner.

Man skal være opmærksom på, at der i en lang årrække er gravsteder i området, der ligger hvor de gør, men det kan være en berigelse, at der i et område med en ny funktion er træk af en tidligere brug.

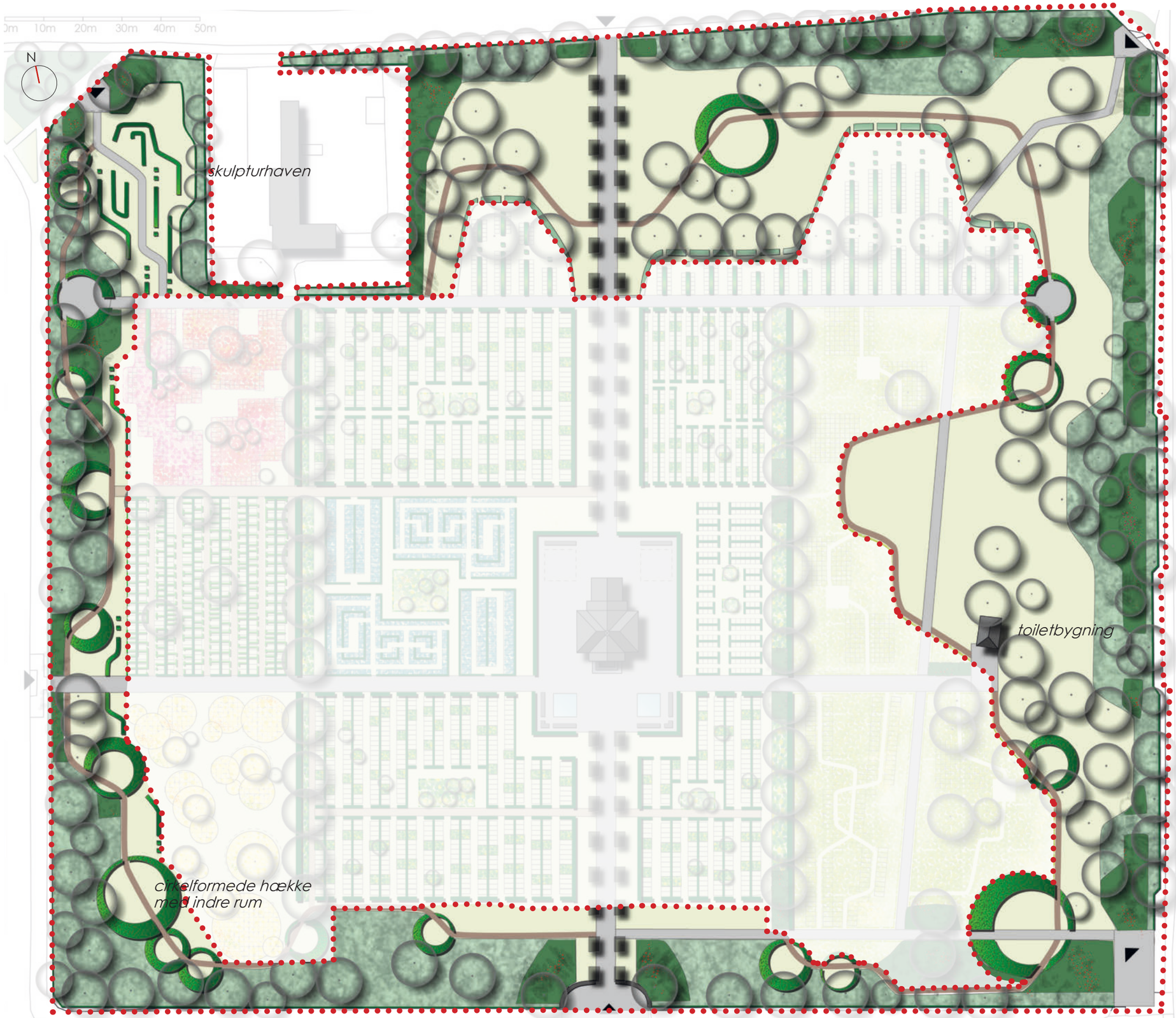
Skulpturhaven
I Skulpturhaven, afdeling P, i et roligt sted, præget af nærheden til kirken modsat Grådybet. Skulpturhaven består af flere hækstrukturer der danner rum og som både giver mulighed til at opstille skulpturer i området, permanent eller kortvarigt.

Strukturen med hække kan i et vist omfang fortsætte langs vestkanten, så der bliver en arkitektonisk sammenhæng områderne imellem.





Inspiration til Filosofistien, klippede hække i cirkelform



Udviklingsplan 1:1000

SÆRLIGE ELEMENTER OG FUNKTIONER

RANDPLANTNINGER

Det vil være naturligt at tage afsæt i eksisterende beplantninger og udvikle disse, dels ved suppleringer, dels ved rydninger eller udskiftninger. De karakterfulde store bøgetræer m.fl., der danner ryg for hele kirkegården, bevares. Nogle steder bør der tyndes efter vurdering på stedet og der må arbejdes med en gradvis foryngelse af plantningen. Hvor der ikke er opvækst af bøg bør der indplantes.

Princippet for rammeplantningen er ens på alle fire sider. Mod gaderne bevares bøgehækkene, der holdes i en højde på minimum 120 cm over fortov, for at sikre virkningen, men dog muliggøre kig ind og ud. Mod Stormgade bør højden dog være over 160 cm, for at lukke ud mod gaden. Også ud for servicebygningerne bør der være hæk, så kirkegården fremstår helstøbt.

Ind mod kirkegården er randen åben med indsyn til skovbunden. Hvor der er behov for at stramme randen op er randplantningen afgrænset af en lav klippet takshæk. Højde og bredde omkring 60 cm, både for at der kan opleves et præcist element og for at hindre vækst af evt. ukrudt.

Inde i rammeplantningen vokser massiver og grupper af rododendron, der formår at danne rum, skabe stemninger, give kig mellem grupperne og som i øvrigt er en nem plante, der trives godt på stedet.

Mellem rododendron etableres en skovbundsvegetation, hovedsagligt med urter der dækker jorden godt, men også mindre buske kan vokse her. Urterne er især bregner, sommeranemoner, vedbend og storkenæb, suppleret af mængder af forårsløg. Mindre og skyggetålende buske, som dunet gedeblad, kornel, troldnød og hortensier kan supplere rododendron og byde på oplevelser på forskellige tidspunkter. Det er væsentligt at det er nemt at reducere fremspiring af ukrudt. Virkemidlerne hertil er primært skygge og dækning af jorden, sekundært at det er nemt at luge effektivt, hvis behov opstår.

I og ved randplantningen er der etableret 18 cirkulære rum man kan gå ind i og igennem. Størrelserne varierer fra ca. 8 til ca. 28 meter i udvendig diameter. De består af klippet taks, der på overfladen skråner fra ca. 80 cm til op mod 250 cm. Cirklerne ligger spredt i en selvgroet struktur, men cirkelens afklarede form danner modstykke til den bugtede rand og der opstår en spænding og variation i oplevelsen, når man bevæger sig rundt. Om deres indhold, se under stier og bevarede gravminder.

I randplantningen findes to større dækningsgrave. Det foreslås at de enten fjernes helt eller indgår diskret i den nye beplantning, bl.a. ved at sløre formen med buskplantninger.

De to indre, nord-sydgående hegnsplantninger afgrænser zoner og er markant rumdannende. I den østlige bevares træer, men der er tilført en ny hæk af kirsebærkornel, der lyser meget op i det tidlige forår, plantet rododendrongrupper som fremhæver gennemgange og i begge hegn er der tilført frodige staudeplantninger.





Rodendendron danner en grøn væg, også om vinteren



Skovbund



INDGANGSPARTIER OG STIER

Kirkegårdens hovedindgang er fra Gormsgade. Her kan der køre biler ind. Alle øvrige indgange er alene for fodgængere.

Der etableres en ny indgang nordfra, i hovedaksen, og indgangen mod nordvest, mod kirken, flyttes længere mod vest, dels for at gøre mere synlig, dels for at kunne bruges når der er behov efter højtideligheder i kirken.

Alle indgange bør ofres særlig opmærksomhed og få en bedre sammenhæng med byen og større synlighed. På planener vist mindre pladsdannelser ved indgangene, samt at alle indgangene er flankeret af rododendronplantninger der gør oplevelsen ved at komme ind større. Både ved hovedindgangen og de sekundære indgange bør der udvikles et lågeparti og evt. portal, hvor lågers design og dekoration f.eks. tage afsæt i kapellets murværksmønster, så der skabes en sammenhæng. Ved hovedindgangen bør det overvejes at sætte pullerter langs vejen for at frede den lille plads og kun give plads for indkørsel af rustvogne o. lign.

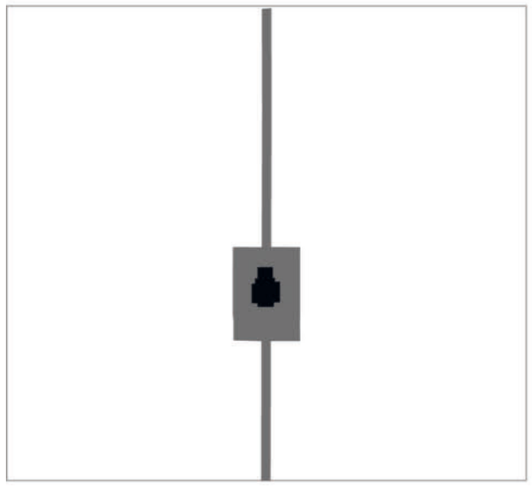
Inde på kirkegården er de fleste granitstensbelægninger bevaret og suppleret med tilsvarende stier langs vesthegnet, i forlængelse af hovedaksen mod nord, mod indgange mod nordøst og nordvest og med en udvidelse af pladsen ved kapellet.

Disse stier er kirkegårdens væsentligste og fungerer også som vigtige køreveje for småmaskiner mm.
Især ved kapellet skal der dog foretages opretninger, for at belægningen har god komfort.

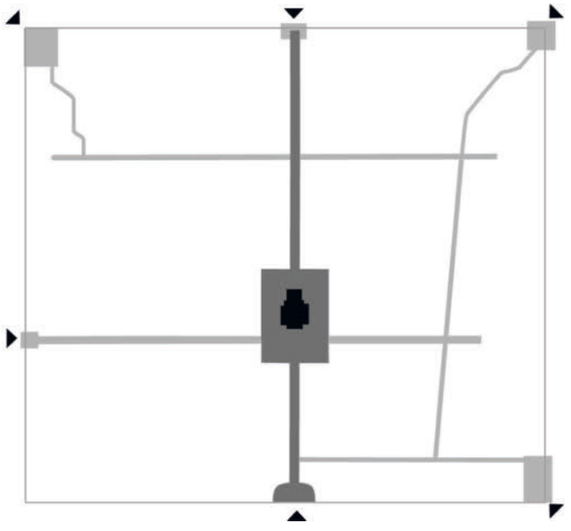
Som supplement færdes man på en god, fast grussti i den rekreative zone, som også betjener adgang til gravpladser i øst-området.

Det foreslås at "parallelstien" mod nord og flere stier i parkområdet mod øst nedlægges, så man i lidt større omfang går på græsplæner.

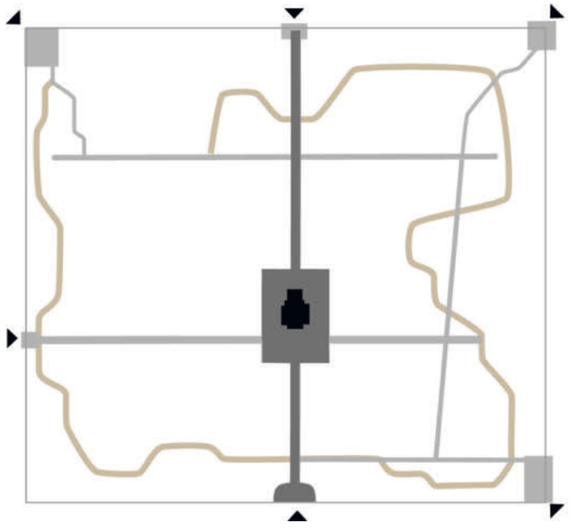
Hvor der i øvrigt er behov for gode, faste stier, især imellem afdelinger, etableres fast grussti med kant af brosten. Mellem gravsteder går man enten på traditionelle grusstier, med et tyndt toplag – eller på græs. Græsgange er ikke anvendelige, hvor gangene er smalle, lange og meget brugte. De smalle græsgange kan være problematiske i frost/tø perioder.



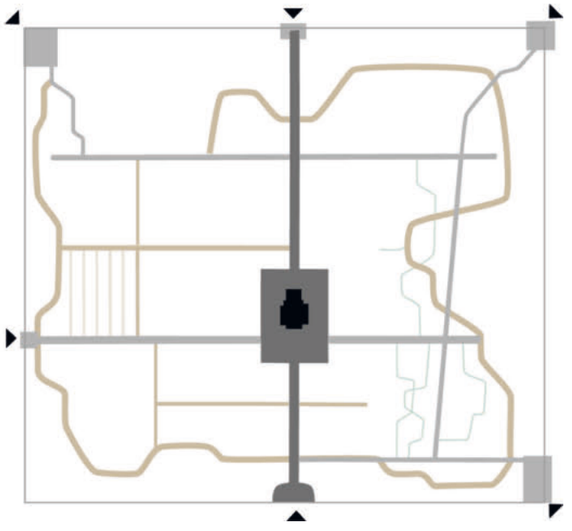
Hovedaksen løber igennem kirkegården fra syd til nord, og igennem kapelpladsen.



Indgangspladser og primære gange med granitbelægning



Sekundære gange; filosofigangen som knytter området sammen.



Øvrige stier og gange med grusbelægning, samt klippede stier i blomsterengen.

PARKERING, TOILETTER OG SERVICEBYGNINGER

Parkering sker på omliggende gader og indkørsel til kapel er alene for mindre biler med ærinde.

Toilettet bevares, men moderniseres, så der kan tilbydes bedre forhold. Aflåsning på visse tidspunkter bør overvejes. I kapellet bør der ligeledes være adgang til toilet, bl.a. i forbindelse med højtideligheder.

Området med servicebygninger udvides i tre retninger. Tidspunkterne hænger sammen med udløb af gravsteder. Affaldsplads flyttes hertil og afhentning sker via Grådybet. Serviceområdet foreslås afgrænset dels af bøgehække, dels af begrønnede, tætte hegn, hvor pladsen er trang. Udviklingsplanen tager herudover ikke stilling til området, idet servicebygning og -område skal renoveres for at sikre nutidige forhold og en optimal drift.

BÆNKE OG INVENTAR

I forbindelse med ændring af kirkegården bør der tages stilling til valg af bænke, affaldsstativer og andet inventar. Der kan anvendes standardudstyr, men det er af stor betydning, at der fastlægges en designlinje for alt udstyr. Designlinjen bør hænge sammen med byens øvrige inventar, herunder de øvrige kirkegårde.

Som et princip bør der i alle rum være et antal siddepladser, herunder en del i kapellets nærhed. I den rekreative zone bør siddepladser indrettes så de stimulerer social interaktion bedst mulig.



Den eksisterende toiletbygning.

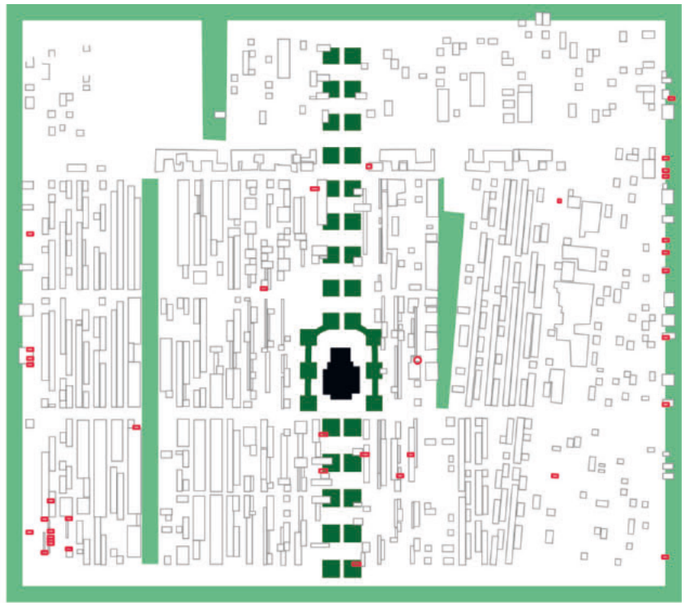
BEVAREDE GRAVMINDER

Bevarede gravminder er både monumenter og hele gravsteder.

Der er udpeget ca. 300 gravminder til bevaring og som skal være på kirkegården. Der kan komme flere til, idet det er kutyme at vurdere med ca. 10 års mellemrum. En meget stor del er samlet i grupper, dels langs yderhække, dels omkring små plantninger inde på kirkegården. Af det store antal minder er der ca. 37 gravsteder der er bevarede.

Hvor det er gravstederne der er bevarede bør de blive hvor de er og indrettes som det af historiske årsager er relevant. De mange monumenter uden tilknytning til gravsted, foreslås grupperet og samlet primært i de nye runde rum, sekundært i mindre grupper langs stien i den historiske zone. Grupperne foreslås at være tematiserede, idet temaerne kan være alt fra afdødes erhverv over epoker til anvendte stenmaterialer. Det vil give mening, hvis der tilknyttes formidling til samlingen som guidede ture, foldere, QR-koder mm.

Gravminderne vurderes at være et stort aktiv, men præsentationen og formidlingen er afgørende.



Bevarede gravsteder.

Planens udformning, idéer og anvisninger er valgt under hensyn til, at driften generelt bliver billig og enkel og at der anvendes holdbare materialer. I flere tilfælde er investeringer i nyanlæg nødvendige for at effekten kan opnås.

Der er ikke udarbejdet overslag over planens idéer, bl.a. fordi tidshorisonten er så lang og fordi mange af anlægsopgaverne tidsmæssigt skal passes ind, så brugerne ikke generes unødigt.

Så snart planen er besluttet skal der lukkes for salg af nye nedsættelser i de afdelinger hvor der sker ændringer og naturligvis i de afdelinger, som får anden funktion. Særlig opmærksomhed skal der være på, at kiste- og urnegrave etableres som besluttet, for at planen holder i forhold til behovene. Det vurderes at kunne ske gnidningsfrit, dels fordi der er anvist tilstrækkeligt plads, dels fordi valgmulighederne reelt bliver flere.

Alle gravsteder der ligger på kirkegården forbliver hvor de er og kan forlænges, så længe det ønskes. Som en følge af fredningstider og at horisonten er så lang bør realiseringen tilrettelægges så den sker over en 15-25 årig periode. Indledningsvist skal det fastsættes hvor der fremover kan sælges gravsteder, og hvor der skal friholdes for salg.

REALISERING OG TIDSHORISONT

Den efterfølgende prioritering af opgaver sker derefter i forhold til nødvendig effektivisering af driften, og i forhold til, hvor der løbende opstår muligheder for realisering af planen.

- Kapelplads og allé i hovedakse
- Flytning af affaldsplads og afgrænsning af serviceområde
- Renovering af serviceområdet og bygning
- Indgangspartier etableres
- Randplantninger og filosofgangen
- Indretning af nye afdelinger på kirkegårdene:
- Afdeling L, Urnegrave ved afdeling U4 (Hækhaven) og områder til anonyme nedsættelser
- Afdeling C og D, afdeling H og G samt bevarede gravminder
- Rekreativ og historisk zone, især mod nord og øst
- Blomsterengen og øvrige afdelinger etableres efter behov og i takt med at der er plads.

MOOS+LOOFT LANDSKABSARKITEKTER

MOOS + LOOFT